

Це вже історія: Канів, 2001 рік

Сьогодні в номері:

Що за вівіскою?

стор. 3

Ненаше радіо

стор. 4—5

Той, хто пізнав книгу

стор. 7

МИ ЗБУДУЄМО ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ!

Шановні читачі "Слова Просвіти", дорогі просвітяни, учасники акції "Збудуємо Тарасову церкву!" — українці в Україні і поза Україною суціль!

20 травня 2001 року Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка звернулося до українців всього світу з ініціативою про спорудження Тарасової церкви біля підніжжя Чернечої гори у Каневі — символу єднання українського народу навколо святого імені Кобзаря, на підтвердження власної національної самоідентифікації, з метою вшанування пам'яті тисяч українців, які помирали з ім'ям Тараса на вустах за незалежність і славу України. "Збудуємо миром і будемо з миром!" — так, щиро і мудро, із надією на об'єднання українців XXI сторіччя, незалежно від релігійних переконань і поглядів, приналежності до тієї чи іншої конфесії, віку і соціального статусу, місця проживання і професії — тисячі українців відгукнулися на заклик "Просвіти", "проголосували" за нього своєю трудовою, пенсійною, студентською гривнею. Від вересня 2003 року до Великоднього дня на рахунок

Тарасової церкви надійшло 344 472 грн. 18 коп. — збір коштів став всенародною справою, і Храм Кобзаря постане не з волі багатіїв та нуворишів, а за бажанням українців, готових поділитися останнім для здійснення національної справи.

20 травня 2001 року просвітяни України, за погодженням із Шевченківським Національним заповідником, в урочищі Монастирок (біля західного боку Чернечої гори) встановили пам'ятний хрест на місці майбутнього будівництва Тарасової церкви, освячений Патріархом Київським і Всієї України-Руси Філаретом.

Напередодні нинішнього Великоднього Оргкомітет зі спорудження Тарасової церкви отримав відповіді від генерального директора Шевченківського Національного заповідника В. І. Туліна та міністра культури Ю. П. Богущого про дозвіл на будівництво — саме в тому місці, де встановлено пам'ятний хрест.

Оргкомітет дякує панові міністру та панові генеральному директору за розуміння і визнання просвітянської акції, яку вже під-

КОМЕНТАР

тримала Верховна Рада, Національне телебачення, тисячі українських патріотів. Однак науково-методична рада Шевченківського національного заповідника наполягає на тому, що Всенародний Храм любові до Кобзаря має відтворювати "козацьку церкву, яку в XVII столітті звали козаки-монахи під Чернечою горою", "невелику дерев'яну трьохбанну козацьку церкву Покрови Пресвятої Богородиці", "скромну церкву"...

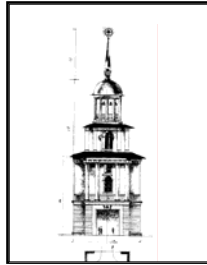
Ми глибоко шануємо працівників Шевченківського Національного заповідника, але хотіли б нагадати їм, що йдеться не про відтворення історичного храму XVII сторіччя, а про всенародну будову — Тарасову Церкву, яку зведуть українці XXI сторіччя, чия генна і духовна пам'ять охоплює всю історію України — від трипільських часів до голодоморів XX сторіччя, від світових воєн до Чорнобиля, від козацьких звитяг до космічних перемог, від перших книг до світового рівня наукових дерзаних. Йдеться про храм XXI сторіччя, де звучатиме Тарасове "Прочитайте тую славу", де тисячі, мільйони сучасних українців не лише віддаватимуть належне Богові й пам'яті Тараса Шевченка, але й пізнаватимуть самих себе в Шевченковому слові, його духовному подвигу в ім'я України.

Наш задум — звести споруду легку і світлу, архітектурно досконалу і сучасну, не заперечує планам заповідника спорудити монумент відважним українським гетьманам — Іванові Підкові, Якову Шаху та Самійлу Кішці, пандуса, що з'єднає Шевченкову могилу з Тарасовою Церквою.

Навпаки, — він стверджує присутність Тараса Шевченка в сьогоденній Україні, в серці кожного, нині суцього, українця.

Оргкомітет ще раз дякує за розуміння всім причетним до винесення цього важливого рішення і сподівається й надалі працювати спільно й творчо з усіма, хто дбає про нинішню Шевченкіану, про українську перспективу.

• **Павло МОВЧАН**, народний депутат України, голова ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка

Тарасова церква

стор. 8

Українська хвиля

стор. 9

Родова пам'ять

стор. 10

Легенди навколо "Журби"

стор. 12—13

Кінозал

стор. 14—15

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

Голові Всеукраїнського товариства "Просвіта", народному депутату України **П. М. МОВЧАНУ**

Шановний Павле Михайловичу!

Міністерство культури і мистецтв України розглянуло Ваше звернення щодо виділення земельної ділянки для будівництва церкви біля Тарасової (Чернечої) гори у Каневі й повідомляє:

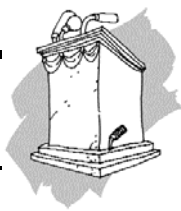
— науково-дослідним і проектним інститутом містобудування розроблено генеральний план Шевченківського Національного заповідника в м. Канів, яким передбачається науково-реставраційне відтворення Козацької церкви біля підніжжя гори, що визначене науковим історико-містобудівним обґрунтуванням;

— відведення земель Шевченківському Національному заповіднику здійснюється у відповідності з генеральним планом, і станом на 01.04.2004 р. Державні акти одержано на 37,2 га з 45,0 га. Державний акт на 7,8 га передбачається одержати в 2004 році;

— будівництво нових об'єктів на території заповідника чинним законодавством заборонено.

З повагою,
Міністр

Юрій БОГУЦЬКИЙ

ПАРЛАМЕНТ

“Сьогодні перемогла демократія, і ви були свідками цієї першої унікальної перемоги. Попереду в нас ще багато таких перемог”, — сказав одразу після голосування лідер “Нашої України” Віктор Ющенко. А голова Народного Руху України Борис Тарасюк зазначив: “Виграла “Наша Україна”, виграла опозиція, виграв український народ, виграла Україна”.

Іншої думки дотримуються представники політичних сил, які підтримали зміни до Конституції. Так, крім слів про загальний програв демократії, координатор парламентської більшості Степан Гавриш заявив, що потрібно ще раз поставити це питання на голосування. Його підтримав лідер комуністів Петро Симоненко.

Виявляється, у четвер 8 квітня 294 народних депутати України голосували не за відомий усім проект № 4105, а невідь за який проект, раптово поставлений на голосування спікером Володимиром Литвином. За словами Степана Гавриша, депутатів у цей день настільки переповнювали почуття, що вони взагалі не розуміли за що голосують. Тезу про те, що голосували невідь за що підтримав і постійний представник Президента в парламенті Олександр Задорожний. Щоправда, він закликав депутатів не гаярякувати і наголосив, що серед конституційної коаліції є різні думки, отже, їй треба спокійно зібратися

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ: ВЕЛИКА ГРА ЩЕ ПОПЕРЕДУ?

Як відомо, 8 квітня за внесення змін до Конституції України, тобто за законопроект № 4105, проголосували замість очікуваних 300 тільки 294 депутати Верховної Ради України. Несподіваний для її ініціаторів і навіть для частини опозиції зрив конституційної реформи викликав різні реакції у політичному середовищі — від бурхливої радості з приводу фіаско планів правлячого режиму до заяв щодо необхідності голосувати за цей проект знову і знову.

після Великодня і вирішити, що робити.

У цій ситуації парламентські спостерігачі зауважують: теза про те, що, мовляв, депутатам “підсунули” зовсім інший законопроект, і вони не знали, за що голосують, не проходить, оскільки номер закону був чітко висвітлений на табло системи “Рада”, оголошений спікером і зафіксований у документах Верховної Ради України. Справді, Володимир Литвин поставив 8 квітня на голосування законопроект № 4105 із однією поправкою, про яку напередодні домовилися лідери фракцій — зміни будуть діяти з моменту вступу на посаду Президента, обраного в 2004 році. Слова Володимира Литвина про узгоджену поправку перед процедурою голосування не заперечив жоден із теперішніх прихильників нового голосування за зміни до Конституції.

На думку київських аналітиків, спроба зробити виг-

ляд, що законопроект № 4105 не голосувався, і всупереч Конституції знову поставити його на голосування в очах Ради Європи, Європейського Союзу, Сполучених Штатів та міжнародних організацій матиме вигляд питомого державного перевороту; це добре розуміє частина членів більшості й не прагне наражати свій бізнес на санкції з боку Заходу. З іншого боку, соціалісти у новій ситуації наряд чи можуть ще раз підтримати проект № 4105 — це виглядало б як відверта зрада принципів демократії, зауважують незалежні аналітики.

Справді виважені та демократичні зміни до Конституції України можуть бути внесені не раніше середини наступного року. Ось тоді йтиметься не про велику політичну гру, а про речі, потрібні українському народові.

Сергій ЧАЛИЙ

ЄВРОЧЕРГИ

Цього разу — у крамницях деяких країн, які з 1 травня стануть територією Євросоюзу.

Простий люд країн Балтії поспіхом купує мило, крупки й сіль. Торгівля отримує шалені прибутки також від продажу звичайної цегли та інших будівельних матеріалів. В Естонії особливо зріс попит на цукор.

У Латвії торгівля ледве встигає поставити натуральну кам'яну сіль грубого помолу. Причину ажіотажу вбачають у поширенні інформації про те, що європейська мелена йодована сіль не годиться для квашення огірків і капусти. Подібне і з милом: порівняно менша частка каустичної соди в європейських сортах мила не завжди від-

СУСІДИ

повідає реальним потребам працівників “брудних” професій на постсоціалістичних теренах.

В Угорщині, Словаччині і Словенії не помічено якихось змін попиту на товари щоденного вжитку. Натомість виявлено загальне зменшення попиту в Чехії. Усе вказує на те, що чехи відкладають гроші саме для активної купівлі після 1 травня, вже на умовах товарообігу Євросоюзу.

Входження країн соцтабору до благополучного, збалансованого і всебічно захищеного економічного простору Євросоюзу супроводжується в цих країнах загостренням хронічних хвороб збільшовиченої ери.

Євген ГОЛИБАРД

РЕГІОН

У запиті йдеться про широкий розголос навколо кримінальної справи, порушеної Кобеляцькою районною прокуратурою за фактами нецільового використання бюджетних коштів у Кобеляцькій районній раді. Про це писала місцева преса, говорилось на сесії Кобеляцької міськради, на засіданнях депутатських комісій райради, нарадах голів сільських рад цього району. Але справа, розслідування по якій завершено, до суду так і не дійшла.

Громадський Комітет захисту свободи слова при Полтавському обласному медіа-клубі звернувся з цього приводу до голови Полтавської облдержадміністрації Олександра Удовіченка. У зверненні наголошувалося на тому, що вищі посадові особи Кобеляцького району Олександр Копелець і Валентина Зінченко, які проходять по кримінальній справі, обік-

ХТО ВЕРШИТЬ ЗАКОН У КОБЕЛЯКАХ?

Депутатський запит члена Української народної партії Павла Мовчана з приводу зволікання із розглядом кримінальної справи, порушеної за фактами нецільового використання бюджетних коштів у Кобеляцькій районній раді Полтавської області Верховна Рада України 26 березня направила на адресу Генерального прокурора Геннадія Васильєва.

рали бюджет району на десятки тисяч гривень, а тепер тиснуть на голів сільських рад, голів постійних депутатських комісій, місцеву пресу, своїх підлеглих, змушуючи їх до неправомірних дій.

Чинники ж у листах до Прем'єр-міністра України В. Януковича пишуть, що в Кобеляцькому районі економіка зростає, а люди соціально захищені. Тим часом, опозиційні сили, підтримувані правоохоронними органами, “нагнітають обстановку”. Автори послання звинувачують у цьому міського голову Олександра Ісипа, міську газету “Панорама-

плюс”, обласну газету “Полтавська думка” та її засновника й видавця, відомого журналіста, голову Полтавської обласної організації Української народної партії Олександра Кулика.

О. Кулик, провівши журналістські розслідування, оприлюднив чимало фактів корупційних діянь О. Копельця та В. Зінченка. Привласнення бюджетних позичок на півмільйона гривень, придбання трактора за хабар, списання бюджетних коштів на квіти, відмивання їх через ремонт районної лікарні й районного будинку культури, незаконний продаж земель-

них ділянок, приписки в статистичних звітах про врожаї, фальсифікація заяв на одержання матеріальної допомоги, тиск на підлеглих доганами та примушування звільнитися з посад — про все це йдеться не тільки у статтях О. Кулика, а й у актах обласного КРУ, матеріалах районної прокуратури, обласного слідчого управління боротьби з економічною злочинністю, обласного і районного фінансових управлінь.

Автори звернення підкреслюють, що голова облдержадміністрації О. Удовіченко “...ознайомлений з матеріалами криміналь-

Фото Г. Обарської

НЕ БЛАГОСЛОВИВ БОГ РЕФОРМУ...

Непроголосовані депутатами зміни до Конституції стали передвеликоднім подарунком Україні, за який Банкова напевне побажає взяти реванш.

Від реформи Медведчука—Симоненка Основний Закон врятували лічені голоси більшості, що так і не проголосували “за”. Ідеалісти можуть сподіватися, що на відсутніх депутатів з команди Деркача і Волкова таки вплинули емоційні виступи лідерів опозиції Віктора Ющенка та Юлії Тимошенко. А опозиція остаточно скоротилася до двох, це черговий раз засвідчили соціалісти Мороза, які, звичайно, підтримували реформу. На цьому тлі заклики Юлії Володимирівни до Олександра Олександровича як людини, відомої своєю порядністю, звучали, щонайменше, неактуально.

Тим не менш, голосування минулого четверга стало сюрпризом для всіх. У пропрезидентському таборі “лівих” були впевнені, що за реформу таки проголосують, недарма ж у підкуп депутатів вгнали стільки ресурсів: від банальних банкнот до адміністративного тиску. Особливого оптимізму не спостерігалося і серед “правих”.

Іван ЗАСЦЬ (“Наша Україна”) напередодні так коментував ситуацію:

— Олігархічним кланам зміни до Конституції потрібні, щоб якнайшвидше перерозподілити владу на націо-

нальному рівні й почати готуватися до президентських виборів. Комуністи поспішають одержати свій “гонорар” за широкомасштабну підтримку Адміністрації Президента в так званій “політичній реформі”. Режим і далі ставить на силу, на авантюризм...

На що ставили націонал-демократи, — невідомо. Хіба що сподівалися на допомогу Всевишнього. Лише йому, мабуть, варто дякувати за те, що конституційний переворот не відбувся. Більшості громадян, а надто у дні передсвяткових клопотів, було зовсім не до реформи. Мітинг проти змін до Основного Закону біля стін Верховної Ради зібрав аж три-чотири тисячі протестуючих. Можна вважати певним прецедентом, що присутність народних мас біля парламентських стін таки принесла бажаний результат під час голосування. Досі, як відомо, мітинг протестував, а народні обранці все одно голосували так, як вела Банкова.

Ще один прецедент: Віктор Ющенко нарешті відкрито звинуватив діючого Президента з трибуни Верховної Ради, гнівно заявивши, що саме Кучма, Медведчуку і Симоненку треба завдячувати грубим порушенням

законодавства. Якби ж то Віктор Андрійович був таким же рішучим частіше...

Цьому, напевне, посприяють Президент і шеф його Адміністрації. Найближчих вихідних — вибори мера в Мукачевому. На їхньому тлі те, що відбувалося у Верховній Раді минулого тижня, буде здаватися дитячими пустощами. Недаремно вибори в закапатському містечку називають репетицією президентських, і недаремно саме в Мукачевому адміністративно-соціал-демократичний ресурс розгорнувся у всій своїй красі, досі небаченій.

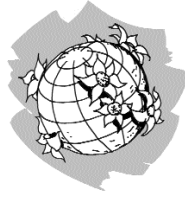
Але незалежно від того, за кого проголосують виборці Мукачева, в арсеналі Леоніда Даниловича і його команди ще чимало засобів. Наприклад, таких, як рішення Конституційного Суду, що дозволяють Л. Кучмі балотуватися на третій термін. Глава держави вже не раз і не десять запевняв громадськість, що не хоче бути Президентом втретє, хоча ці запевнення сприймалися з точністю до навпаки. Гарантові, розчарованому неуспіху його реформи, сьогодні ніщо не заважає відверто заявити про те, що всім давно відомо: владу він не віддасть.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ної справи, порушеної за фактами нецільового використання бюджетних коштів у Кобеляцькій районній раді. Знає і про неповернуті О. Копельцем бюджетні позички, а посланці облдержадміністрації неодноразово бували у Кобеляках саме з приводу цих питань... У результаті, кримінальну справу до суду досі не передано, хоча терміни такого правового кроку, відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України, вже минули”.

Тому народний депутат Павло Мовчан просить Генпрокурора взяти згадану кримінальну справу під особистий контроль. Доведення цієї резонансної справи до логічного завершення, переконаний депутат, “сприятиме очищенню коридорів влади від шахраїв і пройдовців не тільки у Кобеляках, а й у інших регіонах Полтавщини”.

Настя ТОПОЛЯ

У цьогорічному дев'ятому числі нашого тижневика ми започаткували новий розділ — «Що за вивіскою?» Йдеться про цікавий сегмент господарчої діяльності в Україні, який уособлюють різноманітні недержавні (переважно іноземні) фонди, що через них фінансуються численні проекти розвитку й удосконалення об'єктів у багатьох галузях промисловості, сільського господарства, освіти тощо.

Можете уявити собі обсяг цієї роботи (і відповідного фінансування з-за кордону), якщо лише сам перелік діючих проектів (програм) міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих згідно з постановами Кабміну України № 441 від 18.04.1996 та № 153 від 15.02.2003, охоплює 230 позицій на 138 сторінках. Тому, звичайно, діяльність організації, які за іноземні гроші оперують у нашому національному просторі (між іншим, створюючи робочі місця для українських громадян), викликає зрозумілий інтерес наших читачів.

— Пані Валентино, може, почнемо з кінця: від чого особисто Ви отримуєте найбільше задоволення у цій специфічній діяльності?

— Найбільше?.. Коли після наших спільних зусиль у людей світлішають обличчя, коли вони стають впевненішими в собі і широкістю дякують за нашу працю та допомогу. Ми співпрацюємо з депутатами Верховної Ради, для яких розробляємо пропозиції і законопроекти, а також з урядом України, профільними міністерствами, Національним банком України, громадськими організаціями, навчальними закладами. Саме слова влячності від цих організацій-партнерів (і водночас — споживачів) утворюють нас у думці, що наша робота є потрібною і корисною.

— Багато хто в Україні не задоволені діяльністю нинішньої влади. Чи не змінилося в Вашої допомогі позиції ретроградів?

— Мабуть, проводити такі паралелі було б неправильно. Ми надаємо професійну технічну допомогу всім: урядові, парламенту, підприємствам, державним установам, юристам заради розвитку бізнесу в Україні, створення сприятливого інвестиційного клімату, встановлення цивілізованих ринкових відносин.

— Цікаво, наскільки відсотків законодавчі розробки Вашого Центру приймаються і затверджуються законодавцями?

— Тут важко визначити у відсотках. Те, що ми пропонуємо, як правило, закріплюється в законі, проте інколи має трохи інший вигляд...

— Чому?

— Законопроект, який ми пропонуємо, на наш погляд, є цілісним, розумним, послідовним системою, в якій всі статті взаємо-

«БІЛЬШІСТЬ НАШИХ ПРОБЛЕМ зумовлена практикою застосування законів»

Радісно усвідомлювати, що в Україні вже працюють юристи, які зробили суттєвий крок у завтрашній день, перейшли певний рубікон і значно наблизилися до майбутнього. А керує цими чудовими людьми директор Центру — Валентина ДАНІШЕВСЬКА.

пов'язані. Потім — відомі процедури: перше читання, обговорення, внесення пропозицій, підготовка до другого читання... Коли змінюється якась одна стаття, тоді за цією зміною порушується послідовність низки інших статей, виникають протиріччя в юридичних нормах...

— Який за таких обставин коефіцієнт корисної дії вашого Центру?

— У реальних умовах сьогодні прийняття певних законів — це вже корисна дія в інтересах України, навіть якщо закон має деякі недоліки. Тому ми — як працівники Центру і громадяни України — задоволені кожним законом, розробленим за нашої участі. Проте, як юристи, ми будемо незадоволеними отриманим результатом, оскільки деякі наші цілковиті слушні пропозиції інколи не враховуються. Але, можливо, не нам судити...

— Кому ж ще судити, як не Вам, Валентино Іванівно; Ви ж бо тривалий час працювали суддею?

— Після закінчення юридичного факультету Одеського університету я тривалий час працювала юрисконсультант; потім мене запросили до суду, де я майже десять років розглядала різні госпо-

дарчі справи. У 2001 році мені запропонували взяти участь у конкурсі на посаду директора Центру комерційного права. Конкурс був не простий...

— Чи це не секрет, — хто фінансує діяльність вашого Центру?

— Наш проект фінансується Агентством Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку, відповідно до угоди між урядами США та України.

— Чи вже встановлено якісь строки існування вашого Центру? Тобто, що буде, коли проект закінчиться?

— Наш проект закінчується 31 липня 2005 року. Однією із цілей було створення постійної діючої потужної української організації, що надавала б прискорення процесам у сфері підприємництва та розвитку комерційного права. Таку організацію ми створили. Вона вже набирає сили. Це благодійна організація. Ми сподіваємося, що, коли закінчиться наш нинішній проект, ми розвиватимемо подальшу діяльність самостійно на задалегідь підготовленому полі.

— Пані Валентино, чи Центр співпрацює з вищими навчальними закладами?

— Обов'язково! Наші постійні партнери — Київський національ-

ний університет ім. Т. Шевченка, Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, Києво-Могилянська академія, Одеська національна юридична академія, наукові та навчальні заклади Києва, Львова, Донецька...

— Деякі з названих Вами навчальних закладів беруть участь в інших проектах і програмах, що фінансуються, в тому числі й Сполученими Штатами, Європейським Союзом, зокрема проекти Tacis. Чи

ІЗ ПЕРШИХ ВУСТ

до нас із країн загального права. Є закони, які добре працюють у США і Канаді, але несумісні з нашою системою права, бо ми фактично належимо до німецької правової системи. Не можна впроваджувати в Україні закони, які добре перекладені з англійської на українську, але зовсім не адаптовані до наших умов, обставин, системи.

— Зарубіжний досвід — це чудово, але Ви якось використовуєте і вітчизняний?

— Так, безумовно. Зокрема під час проведення навчальних семінарів для суддів, підприємців, державних службовців тощо ми обов'язково вводимо до складу навчальної групи експертів Центру, які вивчають і узагальнюють українську правову практику на конкретних прикладах діяльності наших слухачів, збирають пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

— Які висновки можна зробити з цих узагальнень?

— Висновок простий і сумний водночас: більшість проблем в Україні зумовлена не браком законів (як це здається практикам), а супутніми наслідками правозастосовчої діяльності. Тобто більшість проблем треба вирішувати юридично-граматично поточною практикою і внесенням змін до існуючих законів, а не створенням нових. На жаль, у практиці нерідко дотримуються формули: жорсткість законів компенсується не обов'язковістю їх виконання. Цьому сприяють численні протиріччя в законах. Свіжий приклад — серйозні суперечності між юридичними нормами Цивільного і Господарського Кодексів, прийнятих Верховною Радою в один день.

На мій погляд, недосконалого законодавчого регулювання надто багато. У кожному разі, від цього переповнення вже потерпають українські підприємці. Тому метою нашої діяльності є одночасне сприяння удосконаленню законодавства та формуванню суспільної правосвідомості, орієнтованої на ринковий перетворення.

— Дякую за інтерв'ю і бажаю Вам успіхів.

• Підготував Євген ГОЛИБАРД

Ви узгоджуєте з ними свої наміри?

— Безумовно. Координація діяльності організації-донорів необхідна; для нас це на першому місці. Тут немає місця для конкуренції, натомість є велике поле для партнерства. Тому, якщо виникає подібність програм двох різних донорських організацій, ми об'єднуємо зусилля для досягнення спільної мети.

— Цей рік — рік Польщі в Україні. Чи Ви вже якось співпрацюєте з польськими фахівцями, чи використовуєте їх досвід?

— Так, звичайно. Зокрема в роботі над законопроектом щодо створення та функціонування бюро кредитних історій в Україні ми використовували польський досвід такого бюро.

— Пані директоре, Вам доводиться багато спілкуватися з колегами із західних країн. Чи враховуєте їхню точку зору?

— Зазвичай так. Але іноді ми, як фахівці, не дуже радо реагуємо на деякі пропозиції, що надходять

СУТЬ СПРАВИ

Процес реформування торкнувся всіх аспектів цивільно-правової культури і призвів до певних змін у правовій свідомості громадян, але багато проблем залишаються ще невирішеними. Однією з таких нагальних проблем є відсутність практичного досвіду в написанні законів міжнародного рівня та забезпечення їх виконання.

Необхідно готувати фахівців, налагодити інформаційно-просвітницьку роботу з підприємцями, журналістами, широкою громадськістю.

Для вирішення цих проблем, влітку 2000 року розпочав свою діяльність міжнародний проект «Центр комерційного права».

Формально проект виконується фірмою «Делойт Туш Томатсу» — одним із світових лідерів у галузі професійних послуг, визнаною у 130 країнах світу. Фактично цю роботу виконують найкращі українські спеціалісти, запрошені фірмою на умовах конкурсу.

Продукційну діяльність Центру здійснюють три підрозділи: відділ законодавчого розвитку (розробка та експертиза законопроектів, допомога робочим групам і роз-

фото Г. Оборської

ГОЛОВНЕ — ЗНАТИ ЯК

робникам нормативних актів, сприяння гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу), відділ професійної підготовки (підвищення кваліфікації юристів державного і приватного секторів у галузі застосування комерційного права, правова освіта підприємців, участь у створенні навчального курсу з комерційного права для вищих навчальних закладів), відділ інформації та зв'язків із громадськістю (семінари з комерційного права для журналістів, підготовка публікацій Центру та інформування широкого громадськості щодо процесів реформування підприємницького права).

Навчально-практичні посібники та періодичні видання Центру користуються великою популярністю не лише тому, що розповсюджуються безкоштовно, а передусім через їх безпосередньо прикладний зміст. І що приємно, — автори цих видань мислять по-сучасному технологічно. Ось, наприклад, 72-сторінковий посібник «Як зареєструвати підприємницьку діяльність» — на початку представлено блок-схему реєстрації, потім детально розглянуто всі організаційні кроки на маршруті руху суб'єкта підприємницької діяльності по необхідних інстанціях із прикладами

з реальної ситуації, а наприкінці — таблиця процедур реєстрації із зазначенням необхідних документів.

За подібною схемою «розмовування» побудовано зміст посібників «Патентування підприємницької діяльності», «Як виконати податкові зобов'язання», «Як виконати судові рішення», «Банкрутство: практичні аспекти», «Страховання в Україні». Практичні поради у питаннях і відповідях» та інші.

Важливу інформацію для фахівців подає науково-практичний журнал «Українське комерційне право» (між іншим, не лише про українське). Зокрема мене зацікавив досвід США щодо процедур банкрутства та використання інформації про кредитні історії позичальників.

Немало цінних порад подає «Вісник Центру комерційного права», в якому висвітлюються практичні питання ринкової діяльності під рубриками: «Школа з комерційного права», «На шляху до правової держави», «Право і капітал», «Семінари для юристів», «Правова просвіта», «Громадське обговорення законопроектів» тощо.

• Стефан КОСТКА

ЮК — ЦЕ НАДІЙНО!

Фахова юридична допомога — безкоштовно! — це девіз і мета діяльності кожної юридичної клініки.

Освітні програми «Клініки правової допомоги» («Правничі клініки») вперше були розроблені у США в 60-ті роки ХХ століття. Зараз вони набувають щораз більшої популярності в країнах Центральної та Східної Європи.

В Україні функціонують кілька юридичних клінік на базі провідних юридичних навчальних закладів — зокрема юридичного факультету Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка та Національного університету «Києво-Могилянська Академія». У цих клініках студенти старших курсів надають безкоштовну кваліфіковану юридичну допомогу малозабезпеченим верствам населення.

З урахуванням практичного досвіду роботи юридичних клінік в Україні та за кордоном, Центр комерційного права видав спеціальний посібник «Юридична клініка», який також розповсюджується безплатно.

Ця унікальна книжка обсягом 100 сторінок написана не професорами, не аспірантами, а звичайними студентами КНУ ім. Т. Шевченка. Хоча, можливо, не зовсім звичайними, а тими, хто набув досвіду надання повноцінної правової допомоги не за гроші, а з любові до людей і поваги до своєї професії.

Посібник вміщує повний комплекс документів, необхідних для створення і функціонування юридичної клініки. У ньому передба-

НОВАЦІЇ

чено все: програмні й статутні документи, права та обов'язки, матеріальну базу та бюджет, інформаційне забезпечення й рекламу, порядок ведення документації та зовнішні зв'язки, види юридичних послуг і способи їх надання, правила роботи в юридичній клініці, формування й оформлення стосунків із клієнтами тощо.

У посібнику цікаво подано огляд діяльності Клініки правової допомоги юридичного коледжу Далхаузі (Галіфакс, Канада).

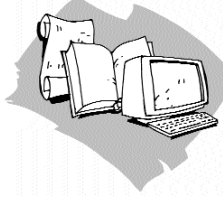
Цікаво, що термін **правничка (юридична) клініка** вперше з'явився 1881 року в статті проф. Фромгольда, опублікованій у німецькому журналі «Deutsche Juristen-Zeitung». 1933 року американець Джером Франк з університету Пенсильванії опублікував статтю «Чому б не створити клініку юристів?», де провів певні аналогії між медициною та юриспруденцією, акцентуючи увагу на певному лікувальному ефекті останньої.

2000 року було створено Консультативний центр «Правничка клініка» факультету правничих наук НаУКМА та юридична клініка Pro bond юридичного факультету КНУ імені Т. Шевченка.

Рівень організації роботи клінік (як у сфері навчання, так і у обслуговуванні клієнтів) дуже високий, а темп — інтенсивний. Наприклад, шойно прийшовши до Клініки Далхаузі, студент отримує від 15 до 25 файлів-справ, за які він буде відповідальним, але вестиме під контролем персоналу Клініки.

Серйозна ця справа — ЮК!

• Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ДУМКИ ВГОЛОС

Мовляв, говорили-балакали, сіли та й написали відповідну резолюцію, заяву чи рішення зі стовідсотково правильними й актуальними словами. Від яких майже нічого не змінилося, бо такі вже в нас країна, народ, менталітет. Усе правильно, але всі згадані мають властивість змінюватися, хоч і повільно. Або швидше — залежно від зовнішніх чинників. Хто не вірить, хай згадає колись шалено популярний фестиваль сучасної української пісні “Червона рута”. У хіти його перших переможців несподівано закохався широкий загал, їх крутили всі українські теле- й радіоканали. Українськими вони були не тільки за країною “прописки”, а й мовою, змістовим наповненням.

Часи змінилися. Сьогодні вітчизняний ефір говорить, співає або голосить мовою північного сусіда. Російські радіостанції активно й агресивно ведуть мовлення на території України, завантажуючи слух її мешканців російським, звичайно ж (!), музичним продуктом. Переважно неякісним. Смаки вітчизняних радіолюбів не відрізняються від музичних уподобань їхніх московських колег. Катю Лель, “Руки вверх!” чи Аллу Пугачову ви почуєте на “Руском Радіо” і “Шансоні” так само часто, як на вітчизняних “Столиці” чи “Люксі”. А “Кому вниз” чи

“Вій”, Тараса Чубая або Славка Вакарчука, “Мандри” чи “Тартак” — не почуєте взагалі або дуже зрідка, — як і чимало інших українських гуртів і виконавців (багато з них мають фан-клуби навіть у тій же Росії). Незважаючи на те, що українське законодавство чітко формулює вимогу: якщо хочеш ліцензію на мовлення, 50 % музичного продукту має бути виготовленим в Україні. Послухавши бодай годину нашого радіоефіру, додиш сумного висновку: в ньому, мабуть,

законів, виховання молоді тощо. Обуримося відверто цинічним заявам відповідальних працівників численних FM про “неформат” української музики. Відтак не здивуємося невибагливості масового слухача, якому “нравіться блатний музон” і заклик “целуй меня везде”. Так уже влаштована масова свідомість: вона призвичаюється до зомбування через вуха і проковтне все, що у них заллуть. На цьому тлі баднальним, хоча від того не менш актуаль-

ан Ельзи” чи російськомовний, але український “Грін-Грей”. Інша справа, що музичне меню нашої публіки невибагливо одноманітне, “імпортне”. Може, все колись буде, як із “ніжками Буша”? Навчилися ж українці їсти своє — бо добре, натуральне та без консервантів. Шлунок, щоправда, швидше призвичаюється до якісної їжі, ніж мізки.

Наразі ж бачимо картину вельми невтішну. Навіть у традиційно українськомовних регіонах — Львівщині, Тернопільщині, Івано-Франківщині чи на Буковині — ведучі радіоефіру, хоч із русизмами, але розмовляють державною, натомість музика — на 99 % московського виробництва. У Чернівцях, колись вітчизняної естради, наші пісні транслює єдине радіо “Буковина”. Воно здійснює мовлення заледве дві години щодня.

...У якийсь момент хтось переплутав український радіоефір із, даруйте, унітазом. Забуваючи, що свідомість слухача — не одиниця сантехніки, хай і дуже потрібної у господарстві. Проблеми музики на українському радіо присвячені публікації, надруковані нижче. Цю розмову ми збираємося продовжити й закликаємо приєднатися до неї читачів “Слова Просвіти”.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

НЕ НАШЕ РАДІО

Тема українського радіоефіру відверто невдячна. Вкотре про неї згадувати — майже так само, як про відсутність у нас свободи слова чи інших демократичних атрибутів.

працюють суцільно неліцензовані організації. Про 50 % українського музичного продукту не може бути й мови, дай Боже, щоб набралосся хоча б 5 %.

Чому маємо те, що маємо? Вкотре, хоч незайве, згадаємо про непатріотичну владу, яка давно випробує на живучість наших музикантів і не переймається такими дрібницями, як забезпечення виконання

ним, є аргумент про те, що чужоземний маскульт формує таку ж чужу, не свою, свідомість. Надто тоді, коли споживачеві маскульту не залишають можливості вибору. Не заперечуватиму, що чимало “надцятитлітніх” чи й старших в Україні впевнені: саме російська поп-музика — найкраща. Для них не є аргументом, що такою ж у Москві вважають ту, яку грають “ВВ”, “Оке-

SOS!

Президенту України
Кучмі Л. Д.,
Прем'єр-міністру
України
Януковичу В. Ф.

**ВІДКРИТИЙ ЛИСТ
українських співаків, музикантів, авторів, підприємців шоу-бізнесу з приводу катастрофічної ситуації в аудіовізуальному просторі України**

Вітчизняний шоу-бізнес штучно поставлений в умови, за яких якісний музичний продукт не може дійти до свого реального споживача — українського народу. Особливо гострою та болючою є ситуація в аудіовізуальному просторі України.

За оцінками фахівців, — більше ніж 90 відсотків ефірного часу практично всіх радіомовників на території України заповнені іноземним музичним та творчим продуктом. Приблизно такі ж співвідношення спостерігаються і в показі вітчизняного музичного телепродукту телеканалами, які ведуть мовлення в нашій державі. Із ефіру практично зникла вітчизняна музика всіх стилів і музичних напрямків — від традиційної естрадної та популярної до самобутнього українського року. Аудіовізуальний простір України фактично обслуговує економіку іноземного шоу-бізнесу. Штучне блокування доступу вітчизняної музики до українського теле- та радіоефіру призводить до вкрай нерівних і невігідних стартових умов для виконавців з України у створенні й записі оригінальних фонограм, подальшій концертно-гастрольній діяльності на рідних теренах і реалізації легально створеного аудіопродукту на різних аудіоносіях (CD та касети). Внаслідок чого — українська держава втрачає не тільки у царині культури, а й в економіці, адже до бюджету не надходять такі необхідні солідні податкові кошти.

Разом із тим, за часи становлення й розвитку української незалежності автори, композитори, музиканти, підприємці зробили серйозні кроки для утвердження шоу-бізнесу у своїй країні. Працюють сотні вітчизняних продюсерських, творчих і технічних фірм,

НАРЕШТІ ЛЮБІТЬ СВОЄ

створені й виконуються сотні нових вітчизняних пісень і композицій, записано та видано багато аудіоальбомів у різних стилях вітчизняної сучасної музики. Деякі з цих альбомів реально продано сотнями тисяч примірників, проведено десятки помітних музичних фестивалів. Українські музиканти, співаки впевнено виходять на сцени та музичні ринки сусідніх країн, здобувають перемоги й стають лауреатами знаних міжнародних фестивалів.

Хочеться звернути увагу на той факт, що наші професіонали не потребують, на відміну від творчої молоді, введення додаткових фінансових пільг. Проблема в іншій площині — йдеться про системне, свідоме невиконання й ігнорування телерадіоорганізаціями і певними державними службовцями діючого законодавства України — нашої Конституції та низки законів України (“Про телебачення і радіомовлення”, “Про мови ...”, “Про рекламу”, “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення”). Саме відсутність реального контролю за виконанням законів нашої країни, фактичне потурання численним порушенням із боку спеціалізованих органів державного управління, пасивна позиція низки державних чиновників у розробці та прийнятті вкрай потрібних для практичної роботи підзаконних актів, які дозволили

б чітко відстежувати й жорстко реагувати на такі порушення, і призвели до сьогоднішньої катастрофічно тяжкої ситуації в аудіовізуальному просторі нашої держави. Відсутність належної адекватної діяльності телерадіоорганізацій як зацікавлених, рівноправних і державницьки зорієнтованих партнерів потужно гальмує розвиток цивілізованого шоу-бізнесу в нашій країні — галузі, в якій багаторічною працею фахівців створено творчі й технічні передумови, закладено певну інфраструктуру для її стрімкого та ефективного розвитку. До того ж, не виправдалися й сподівання вітчизняних співаків, музикантів, авторів і підприємців на проведення в Україні Рок-культури — ситуація в радіо та телебаченні вкрай не змінилася.

Для реалістичного і швидкого поліпшення ситуації пропонуємо терміново звернути увагу й чітко відреагувати на численні факти порушення вітчизняного законодавства телерадіоорганізаціями України, прискорити підготовку підзаконних актів, спрямованих на деталізацію відповідальності за недотримання умов виданих телерадіоорганізаціям ліцензій. Ці та інші кроки виконавчої гілки влади щодо підтримки українських музикантів, виконавців, виробників дозволять створити в Україні певний позитивний клімат, який сприятиме стабільному й успішному роз-

витку саме вітчизняного шоу-бізнесу. Наявність такого сприятливого середовища є запорукою ефективної творчості та дієвої роботи у сфері українського шоу-бізу.

**До публічного звернення
приєдналися:**

Александров Олексій, джазовий музикант (гурт “Er. J. Orchestra”),

Алексеев Михайло, музикант (гурт “Брати Карамазови”),

Артемона Марія, музикантка (гурт “Потужні дівчата”),

Барабанников Микола, музикант (гурт “Respirators”),

Боднарук Жанна, співачка,

Бондаренко Євген, музикант (гурт “Katharsis”),

Гандзюк Юрій, директор рекордингової компанії “Атлантік”,

Герасимчук Леся, співачка (гурт “Королівські Зайці”),

Гольчак Микола, керівник ансамблю “Будьмо!”,

Гоцко Василь, керівник гурту “Холодне Сонце”,

Гулій Ярослав, співробітник мистецької агенції “Саме так!”,

Добрий-Вечір Дмитро, лідер гурту “Вій”,

Домішевський Ростислав, музикант, директор групи Юлії Лорд,

Драч Едуард, кобзар,

Євтушенко Олександр, музичний оглядач,

Завислюк Василь, музи-

“Неформатний” Скрабін

кант (гурт “Холодне Сонце”),
Зирин Олександр, ТБ-продюсер та режисер,

Кадуріна Олександра, музикантка (гурт “Потужні дівчата”),

Карамазов Олег співак, автор пісень (гурт “Брати Карамазови”),

Карашівський Юрій, менеджер гурту “Гуцул Каліпсо”,

Козир Янка, співачка (гурт “Оркестр Янки Козир”),

Киктенко Роман, музикант (гурт “Оркестр Янки Козир”),

Красилівський Олег, видавець музичного часопису “Еще раз о музыке...”,

Кутіт Ігор, директор ГО “Арт Екзистенція”,

Литовка Олександр, продюсер гурту “Оркестр Янки Козир”,

Макієвський Станіслав, продюсер, музичний методист-теоретик,

Малко Роман, журна-

ліст,

Манек Сергій, співак, Мельник Соломія, музикантка (гурт “Потужні дівчата”),

Мищенко Юлія, співачка, лідер гурту “Таліта Кум”,

Нишу Євген, актор,

Самая Тетяна (Самая-Т), співачка,

Середа Андрій, музикант (гурт “Кому вниз”),

Сміяна Анастасія, редактор сайту “Кому вниз”,

Степаненко Сергій, музикант, менеджер гурту “Кому вниз”,

Ступка Олег, звукорежисер, саундпродюсер, Одольська Марина, співачка,

Очеретяний Богдан, музикант (гурт “Mad Heads”),

Петриненко Тарас, співак та композитор,

Положинський Олександр, виконавець (гурт “Тартак”),

Попова Алла, співачка, Потьомкін Олександр, звукорежисер, продюсер,

Таранов Андрій, музикант (гурт “Matrosov ensemble”),

Тищенко Олександр, співак,

Ткачук Олексій, музикант (гурт “Оркестр Янки Козир”),

Турянська Олександра, музикознавець,

Французов Сергій, музикант, лідер гурту “Сбей пепел” S”,

Холод Юрій, музикант (гурт “The Same”),

Чайка Роман, музикант, журналіст (гурт “Мертвий півень”),

Чопик Юрій, музикант (гурт “Мертвий півень”),

Шинкарук Ірина, співачка,

Ярмолюк Олена, менеджер гурту “Будет”.

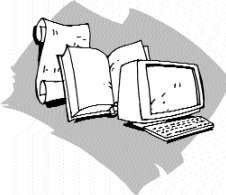
Лист відкритий для підпису вітчизняними музикантами, продюсерами, функціонерами шоу-бізу, професійними та громадськими організаціями.

Ви можете ознайомитися з текстом відкритого листа в Інтернет-мережі за віртуальною адресою www.urok.domivka.net й додати свій підпис за адресою електронної пошти: urok@domivka.net.

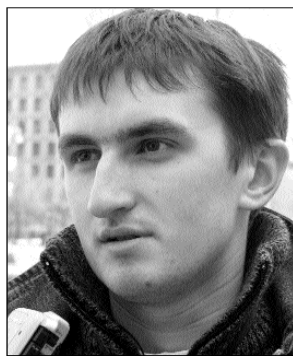
Як стало відомо редакції “Слова Просвіти”, декотрі музиканти відклали свої підписи. Напевно, побоюючись, що відтепер взагалі не зможуть потрапити в ефір.

Малюнок О. Локтева

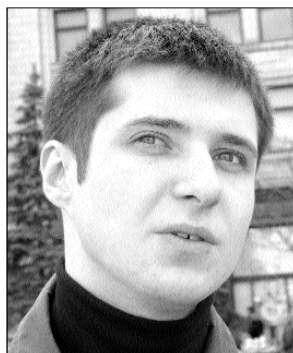

VOX POPULI

Валерій, менеджер, м. Харків:

— Я віддаю перевагу "Хіт-FM". В Україні багато непоганих гуртів і виконавців. Ситуацію в українському FM-просторі нормально назвати важко. Я б із задоволенням слухав українську музику, але в нашій країні мало такої, яку можна було б порівнювати із закордонними аналогами. Хоча не можна говорити про українську музику загалом, бо про існування багатьох виконавців просто не знаю. Зокрема я дізнався про класного львівського DJ'я лише після того, як побував у Львові. Перед тим його ніде не чув.

Болотник Вадим, студент, НПУ:

— Найчастіше я слухаю радіо "Супер Нова", бо мені подобається музика, яку вони "крутять". Хотілося б почути цікаві інформаційні проекти, але їх закривають, тому на FM-станціях немає чого слухати, окрім музики. Зараз усі станції діють за схожим шаблоном, і тому не можуть витворити чогось оригінального, що відрізнялося б від дешевого гумору, "шансону". Немає радикалізму і якогось громадського спрямування, щоб радіо було справді культовим. Зараз радіостанції відірвані від народу. Стосовно українськомовного продукту, точніше його практичної відсутності, я вважаю, що попит породжує пропозицію, і з цього треба починати. Нині пропозиція і попит сформовані штучно, а не у відповідності до реальних уподобань.

У ЕФІРІ ЧУВ ДЗВІН, ТА НЕ ЗНАЮ, ДЕ ВІН

Кореспондент "Слова Просвіти" провів опитування серед столичної молоді. Респондентам були запропоновані питання: **Які Ви станції слухаєте і чому? Чому, на Вашу думку, в українському радіо-просторі переважає російськомовна музика? Якби з'явилася станція, яка "крутить" виключно українськомовну музику, Ви б її слухали?**

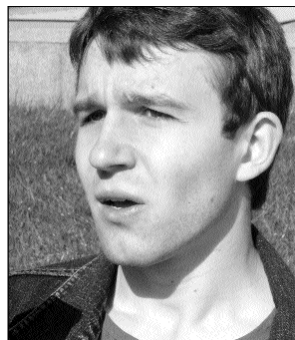
Антон, студент, м. Бровари:

— Я слухаю "Kiss-FM", "Радіо Столиця", "Європу-плюс", бо мені подобається їхнє музичне наповнення. Мене загалом задовольняє те, що я слухаю, єдиний недолік — багато реклами. Українськомовна музика існує, але її ніхто не знає, бо цієї музики практично немає в ефірі.

Кондратюк Оля, студентка:

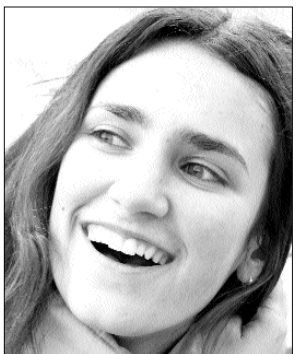
— Я слухаю радіо "Золоті Ворота" і "Русское радио". На цих станціях "крутять" музику, яка мені подобається найбільше. Це — російська музика, зокрема російський рок. Є багато українських гуртів, але вони мають слабку розкрутку, про них мало хто знає, і тому їм не вдається досягти гідного "рівня". Якби була станція, яка б "крутила" українськомовну музику, я б її залюбки слухала. Та досі я її практично не чула, не можу порівнювати українську музику, наприклад, із російською.

Гришаков Володимир, студент:

— Мені найбільше до вподоби "Просто-радіо". Недоліком є те, що зараз у FM-ефірі мало року, важкої

музики, а також забагато реклами. Я слухаю іншомовну музику тому, що української музики подібного спрямування на радіо майже немає. Гадаю, що в Україні чимало непоганих виконавців, та їх, ймовірно, просто не пускають у ефір. У нас грають класну музику, але немає продюсерів і апаратури, яка б дозволяла талановитим музикантам підійнятися на вищий щабель.

Черешнюк Тарас, студент, м. Тернопіль:

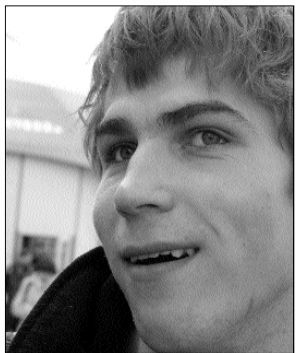
— Слухаю станцію "KISS-FM", формат її музики мені подобається. Я вважаю, що практична відсутність українськомовної музики пов'язана з незадовільним рівнем її розкрутки, з тим, що її практично не чути. Просто українські співаки не мають стільки грошей, аби розкрутити своє, рідне. Хоча я більше звертаю увагу саме на музику, а не на слова. Вважаю, що сучасний стан речей є ненормальним, бо принаймні 70 % музики, яка виходить у FM-ефір, має бути українськомовною. Якби з'явилася станція, що крутила б виключно українськомовну музику, то, на мою думку, більшості слухачів це було б цікаво.

Наталія, студентка:

— Мені подобається музика, яку транслює "Gala-FM", радіо "Апельсин". Я вважаю, що української музики практично немає в ефірі, бо вона не досягла відповідного рівня. А рівень цей

вимірюється якістю розкрутки того чи іншого виконавця. Тобто я вважаю, що українська музика має бути присутньою в ефірі, щоб аудиторія могла її чути, оцінювати. А те, що зараз відбувається, — це ненормально.

Полякова Вікторія, студентка КПІ:

— Мені подобається радіо "Столиця". Я слухаю цю станцію, хоча в її ефірі рідко можна почути українськомовну музику. Ймовірно, це пов'язано з тим, що українським виконавцям не дають "пробитися" на радіо, і в них немає грошей, щоб вийти на певний рівень. Хоч іноді українські виконавці за оригінальністю, талановитістю та потенціалом переважають іноземних. Якби в ефірі з'явилася більше української музики, то я б її залюбки слухала.

● Опитував **Богдан ГДАЛЬ**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

ОБВА! ХТО РОБИТЬ МУЗИКУ, ТОЙ ЩЕ Й ПЛАТИТЬ?

Результати опитування вітчизняних співаків, музикантів, діячів шоу-бізнесу щодо вимог незаконної оплати виходу в теле- та радіоефір вітчизняних відео та аудіо-продуктів (кліпів, записів, фонограм).

Кількість опитаних: більше двохсот. Методи опитування: анонімно, усне, особисте.

Склад опитуваної групи: продюсери та менеджери музичних колективів і виконавців, співаки, музиканти, автори, композитори, володарі Гран-прі, переможці та лауреати міжнародних та всеукраїнських фестивалів і конкурсів, заслужені й народні артисти України.

Кількість учасників опитування, до яких із вимогами оплати не зверталися, — 5 осіб. Відсоток опитуваних, у яких представники телерадіоорганізацій (в той або інший спосіб) вимагали гроші за вихід в ефір, — 97,5 %.

Надія, студентка:

— Я слухаю станції "Gala-радіо" і "Європа-плюс", які відзначаються якісно побудованою програмою мовлення. Вважаю, що в ефірі переважає російськомовна музика, бо вона доступніша і цікавіша. Мені не подобається та українськомовна музика, яку я чула.

"Кіс ФМ"), 107 (радіо "Європа Плюс"), 107,9 ("Наше радіо")...

Відсоток вітчизняного музичного продукту в середньому становить — не більше 10 %.

Витяги зі "Звіту Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2002 рік":

— із частини "Програмне наповнення каналів телерадіоорганізацій": "Сучасна структура електронних засобів масової інформації є визначальною для ситуації на внутрішньому ринку телерадіопродукту. Нині він є хаотичним, строкатим і значною мірою не відповідає моральним принципам і традиціям українського народу...";

"...За 2002 рік Національна рада відповідно до ст. 32 Закону України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення" застосувала санкції до 6 телерадіокомпаній".

БЕЗ КОМЕНТАРІВ

«...БО УКРАЇНСЬКОЮ — НЕФОРМАТ»

Програмний директор "Дорослого радіо" **Ольга Ларіна** розповіла про музичну політику своєї радіостанції.

— **За яким принципом формується музичний продукт, що звучить в ефірі "Дорослого радіо"?**

— За принципом формату, який має визначені ознаки. Він відповідає уподобанням наших слухачів, ми вивчаємо їх і розуміємо, що подобається нашій аудиторії (вік якої — 25-50 років), а що — ні. А їй подобається найрізноманітніша музика.

— **Але в ефірі переважно звучить та, що від російських виконавців. Із чим пов'язана майже повна відсутність українського продукту?**

— Українські артисти не мають тієї музики, яка задовольняє вимоги нашого формату. Або таких дуже мало. Наприклад, "Таліта Кум" — нам відповідає, її можна почути на "Дорослому радіо". Врешті, в нашому ефірі присутні виконавці, які живуть в Україні і співають по-російськи: Таїсія Повалій, Самая-Т, Гарик Кричевський, Роман Копов. Це питання пов'язане не з мовою, а з якістю українських пісень. Наприклад, я люблю українську мову і розмовляю по-українськи, але надто багато людей в Україні розмовляють російською, їм подобаються російські пісні. Невипадково Ірина Білик, яка завжди підкреслювала, що співає українською, почала виконувати пісні по-російськи. Хороших українських пісень, в принципі, немає, відсутній якісний український продукт.

— **Невже? А "ВВ", Руслана, Ані Лорак, "Скрябін"...?**

— Ви згадали про більш молодіжну музику, нас же слухають і старші за віком люди. Їм подобаються пісні зі змістом, про реальні життєві ситуації. Тобто тут питання знову ж таки не в мові, а в змістовому наповненні. На жаль, в українських піснях переважають якісь захмарні роздуми про кохання. Нікого не хочу образити, але якщо є рима штибу "любов-нелюбов", то ми не можемо поставити це в ефір.

— **Але в ефірі крутиться так званий "блатний репертуар", тюремно-зональна лірика — і, погодьтеся, не завжди високого рівня, якщо йдеться про музичне оформлення й виконавську майстерність, часто звучать досить-таки примітивні речі. Ваші слухачі не нарікають на це?**

— У нас принципово немає музики, яка пропагувала б зону чи в'язницю. Жодних нарікань з приводу репертуару від слухачів не надходило.

● Людмила ПУСТЕЛЬНИК

МОНІТОРИНГ

Український музичний канал "М-1":

24.10.2003 року, час перегляду — з 18.04 до 22.47: із 47 відеокліпів — 9 вітчизняних;

29.10.2003, (2.00 до 23.59): за 22 години ефірного часу було продемонстровано 249 відеокліпів або їх фрагментів. Із цієї маси лише 35—38 можуть бути вітчизняними (максимально — до 15 %). Канал поставив у ефір програму власного виробництва "TVй формат" за участю Олега Скрипки, хронометражем — 38 хвилин.

Відсоток вітчизняного музичного продукту: від 8 % до 25 % (у середньому — 6,5 %).

Вітчизняний музичний канал "Enter-music":

— 5.11.2003, 17.43—23.00, із 56—4 (до 7,1 %);

ЕФІР МОВОЮ ЦИФР

Результати незалежного моніторингу ефіру українських музичних телевізійних каналів "М-1", "О-TV", "Enter-music", проведеного Українською реалістичною організацією критики (УРОК).

Час проведення: жовтень—листопад 2003 року. Методика проведення: вибірковий ("прайм-тайм") та безперервний перегляд ТВ-каналів.

— 6.11.2003, 6.02—9.00, із 36—2 (до 5,5 %).

Відсоток вітчизняного музичного продукту в середньому — 6,3 %.

Музичний канал "О-TV":

Відсоток вітчизняного музичного продукту в середньому — 22,7 %.

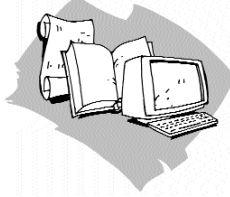
Результати моніторингу ефіру радіостанцій, які працюють у FM-діапазоні в м. Київ.

Час проведення — 2002—2003 роки.

Методика проведення: вибіркове

безперервне прослуховування ефіру ("прайм тайм") та запис фрагментів програм.

Радіостанції FM-діапазону, мовлення яких було проаналізоване: 95,6 (ТРК "Золоті ворота"), 96,4 ("Хіт-FM"), 98,5 ("Русское радио — Україна"), 99 (радіо "Ностальжі"), 99,4, 100,5 (радіо "Супер Нова"), 101,9 (радіо "Шансон"), 102,5 ("Просто радио"), 105 ("Промінь"), 105,6 (радіо "Столиця"), 106 ("Шансон — Доросле радіо"), 106,5 (радіо

МОВА ВЛАДИ

У теоретичному дискурсі, мові політичних публіцистів, політиків і державних діячів неприпустимо поширилися факти спрощеного й навіть викривленого — з огляду на світову практику, здоровий глузд та раціональну аргументацію — тлумачення понять. Унаслідок цього політична наука в Україні досі не стала значущим чинником соціального життя, пізнання оптимального суспільного устрою та навчанням методів його встановлення й дотримання, залишається переважно реактивною, а не проєктивною, піддається усе більшій маргіналізації та профанації.

Вульгаризми взагалі є наслідком спрощення й перекручення змісту понять. У політичній науці вульгаризмом називаємо недбале, поверхове вживання понять і надання їм викривленого, порівняно з їхнім справжнім змістом, значення. Укупі з цим до вульгаризмів має бути віднесений і такий поширений у мові політичного спілкування прийом, як евфемізми — завульговане лексичне прикрашання того, що є непривабливим або й узагалі неприйнятним.

Звульгаризованим є вже саме розуміння політики як суспільного явища. Поширене примітивне, сказати б, зоологічне (натомість його називають макіавеллістським) ставлення до політики, як до можливості окремих людей на власний розсуд вершити долі інших, чинити свавільно, керуючись принципом “переможців не судять”. Політична боротьба при цьому має вигляд змагання за монополію й виключну впливовість когось одного на провадження суспільних справ. А ліберальна ідея виборів вочевидь перетворюється на квазідемократичне декорування непривабливої залаштункової борні.

Академікові Мирославу Поповичу належить вислів “баналізація зла”, яким він позначає практику перетворення масових убивств на “рутинну працю”, “технологію”, а жах — на звичну річ. Баналізацією політичного зла називаю цинічно-вульгарне перекручення політичної матерії, безсоромне перебріхування вартості волевиявлення, свободи, рівності, справедливості, перетворення їх на антивартості, а

політики — на технологію поширення облуди.

Для всіх є очевидним те, що учасники вистави під назвою “реформа політичної системи” стурбовані не тим, як найкраще організувати владу в державі, а як перемогти на наступних виборах. Про це було б зайве говорити, коли б не наївне здивування: а чому, власне, ми з цим миримось? Чому брутальне зловживання службовим становищем та обмеження політичних прав і свобод, яке позначають евфемізмом “адміністративний ресурс”, викликає в усіх приватне

архітектурні, футбольні тощо. Єдиним дійсно публічним у цих справах є те, що їх роблять на гроші публіки — платників податків.

До речі, про еліту. Вульгаризмом вважаю поширене вживання цього слова як синоніма поняття “політика” (правда, чимдалі, все іронічніше). Можливо, колись у минулому й було так, що громадські діячі переважно походили з суспільної еліти. Нині ж видається непереконливим зараховувати до еліти людину лише за ознакою її впливовості, доступу до центрів ухвалення рішення — того, що

посередньо або ж із допомогою іміджмейкерів.

У сучасній комерції стає модною практика “агресивного менеджменту”. Про нашу політику можна сказати — “агресивна облуда”. А носіями цієї облуди під красивими назвами “політичні технології” незрідка бувають ті, хто називає себе “політологом” чи “політтехнологом”.

Можна було б багато говорити про вульгаризацію таких концептів, як “влада”, “держава”, “громадянське суспільство”, “форми державного правління”, “двопалатний парламент”, “конституція”, дивовижний прояв політичного гермафродитизму — “президентсько-парламентська держава” тощо. Проблеми їхнього вживання в Україні є свідченням того, що спосіб мислення визначає спо-

логію, зокрема таких, як “структура”, “функція”, “плюралізм”, “інтеграція”, “участь”, “мобілізація”, він зауважив, що проблемою тут є плутанина з визначенням рівнів аналізу, а це викликає натяжки й логічні збої. Політична наука опиняється в теоретичному хаосі.

Носеологічні проблеми політичного знання виникають ще й через те, що в його структурах органічно поєднуються дескриптивні та нормативні складові — описання й пояснення явищ політики та, з іншого боку, встановлення певних норм, що ґрунтуються на оціночних судженнях. Поняття “свобода”, “рівність”, “влада”, “демократія” тощо часто викликають певні моральні асоціації, пов’язані з існуючою соціальною практикою. Однак самі ці поняття не мусять бути визначеними позитивно чи негативно. Не є прийнятним застосовувати до них оціночні судження (це можливо лише щодо конкретних ситуацій). Поняття науки мають бути вільними від оцінок, нехай би то стосувалося таких із них, як “тоталітаризм”, “диктатура”, “геноцид”, “тероризм” тощо.

Формою боротьби з вульгаризацією політичного знання вважаю підтримку фундаментальної галузі науки. Фундаментальне знання здатне бути такою собі віртуальною палатою мір і стандартів, своєрідним середовищем збереження істини. Не шанувати його — поставати перед загрозою накопичення похибки.

Боротися з вульгаризмами в науці потрібно, не надто покладаючись на державу. Формування відповідальної участі в науковому дискурсі, культури наукової праці, має здійснюватися шляхом поширення в академічній громаді неприйнятності поверхово-легковажних творінь, викривлених понять та їх дефініцій. Потрібне відродження в науковому середовищі атрофованої захисної функції, критичного відторгнення концептуальних фальсифікацій. Інакше вітчизняна політична наука залишатиметься маргіналізованою, а вульгаризми політичної мови — баналізація брехні — творитимуть свій руйнівний вплив.

Сергій РЯБОВ,
доктор філософських наук,
професор НаУКМА

ВУЛЬГАРИЗМИ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

обурення, але досі не назване своїм іменем, не засуджене громадською думкою? Чи не через звульгаризованість ставлення до політики й “баналізацію” політичного зла?

Іншим прикладом вульгаризму є застосування прикметника “публічний”. Нерозбірливість тут призводить до того, що поняттям “публічна політика” в кращому випадку позначають відкритість, інформаційну доступність, прозорість політичної дії, а в гіршому — її отожднюють із державною, понад те — з урядовою політикою. Вважаючи, що політиці внутрішньо властиво бути закритою, дехто з дослідників категорично наполягає на принциповій неможливості публічної політики взагалі.

Справді, публічною є політика, зрозуміла як комплекс справ, програм, проєктів, виконуваних для людей та на вигоду людей. Це політика, замовниками якої є громади, а уряди — лише виконавцями. У нас же громади мовчать, а чиновники (“еліта”) вирішують, що цим громадам потрібно. От й виходить, що публічною політикою називають те, про що раніше казали “політика партії та уряду”, а насправді — лише демагогічно прикрашають діяльність так званих “еліт”, “олігархів”, виправдовують зверхшувани ними різноманітні проєкти — газотранспортні,

фото О. Цісарюк

властиве “істеблішменту”. “Елітне” в політиці, як і в будь-якій іншій справі, має бути зрозуміле як добірне, найкраще, фахове. Іншими словами, бувають політики (громадські діячі, державні службовці, адміністратори), а бувають елітні політики, яких відрізняють від рутинних співників “по цеху”.

Політичний елітизм — це якісне служіння спільноті. Для “істеблішменту” ж спільнота (“публіка”) є не метою, а, радше, засобом, зняряддям здобуття й утримання власної впливовості. Існування еліти неодмінно потребує існування її дуальної опозиції — маси, яка б визнавала “елітність” еліти, її добірність. У вітчизняній же практиці елітність стала самоназвою політиків, таким собі самозванством, здійснюваним без-

сіб дії та суспільного життя. Взяти хоча б жертву псевдонаукового забалакування — ідею громадянського суспільства. Дехто за наївною звичкою бачить у ній нове світле майбутнє всього людства, яке треба якнайшвидше побудувати, спільноту добрих, правильних, досконалих громадян. І це замість того, щоб зрозуміти нехитре, — громадянське суспільство є суспільством громад.

Майже третину століття тому італійський дослідник Джованні Сарторі звернув увагу на те, що загрозою політичній науці як дисципліні є поширення розмитих і часто невизначених концептів, втрата їхньої змістової точності й виразності. Аналізуючи конкретні приклади неправильного вживання понять у порівняльній політо-

Є ТАКА ДУМКА

Конституція як документ має відповідати певним вимогам: дотримання загальних норм і правил української мови, дотримання норм ділового стилю, свобода від суперечностей, ясність і точність та ін. Повною мірою наша Конституція не відповідає жодній із цих вимог.

1. Порухення загальних норм і правил у тексті Конституції найчастіше такі: неправильне вживання слів, зайві слова, використання орудного відмінка замість називного у складеному присудку.

Відповідно до тексту присяги (стаття 79 та стаття 104), народні депутати і Президент присягнули народу України тільки додержуватися Конституції України, а не виконувати її беззастережно, і боронити Україну в разі агресії. А все через те, що автор тексту присяги замість слів “додержувати” (без частки “ся”) і “захистити” використовував слова “додержуватися” і “боронити”.

“Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава” (стаття 1). “Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою” (стаття 2, абзаци 2 і 3).

Перша стаття написана без помилок. У другій статті порушено норму української мови: слова “державою”, “цілісною”, “недоторканою” вжито у формі орудного відмін-

ЩО В КОНСТИТУЦІЇ?

ка замість називного, а це — полонізм. Такі помилки трапляються в багатьох статтях.

“Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, **кольору шкіри**...” (стаття 24, абзац 2). “Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних” (стаття 124, абзац 4).

Слова “кольору шкіри” — зайві, бо це є одна з ознак раси. Зайве і слово “безпосередньо”, через засідателів і присяжних — це вже опосередковано, а не безпосередньо.

2. Порухення норм ділового стилю

У Конституції часто замість безособової форми дієслова на “-но”, “-то” використовуються віддієслівні прикметники: “Президентом може бути обраний громадянин України...” (стаття 103, абзац 2). Ця фраза звучить не по-українськи, а слово “обраний” спотворює зміст. Читач може зрозуміти, що Президентом може бути або якийсь особливий громадянин, або вже кудись обраний. Фраза краще буде звучати так: “Президентом може бути обрано громадянина України...”

“Канцеляризм” не прикрашають документа. Ось приклад: “Іноземці та особи без громадянства... користуються тими самими правами і свободами, а також несуть та-

кі самі обов’язки...” (стаття 26, абзац 1).

Користуватися можна зняряддям, а носити вантажі. Права іноземцям можуть надаватися, а обов’язки на них — покладатися. Іноземець сам вирішує, користуватися йому наданими правами чи ні, а обов’язки має виконувати, а не нести.

3. Неясність викладу найчастіше буває через те, що автор не зміг зрозуміло викласти свої думки.

Стаття 140: “Місцеве самоврядування є правом громади — жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду кількох сіл, селища та міста...”

Якщо цю статтю розуміти так, як її написано, то до сільської громади можуть входити не тільки селища, але й міста. Якби автор цієї статті поставив слова “селища та міста” на потрібне місце, ніяких непорозумінь не виникло б: “Місцеве самоврядування є правом громади — жителів міста, селища, села чи добровільного об’єднання у сільську громаду кількох сіл...”

4. Суперечності — це найбільший недолік нашої Конституції. Суперечність між першим і другим абзацом статті 27 розв’язав Конституційний Суд України. Інші суперечності могла б усунути Верховна Рада України.

Стаття 53 гарантує нацменшинам право навчатися рідною мовою. Українцям Конституція такого права не гарантує. Отже, стаття 53 суперечить статті 24: “Не може бути привілеїв чи обмежень... за мовними або іншими ознаками”.

Стаття 53: “Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов’язковою”. Стаття 53 суперечить сама собі: освіта є одночасно і право, і обов’язок.

Маємо подвійну суперечність: стаття 53 суперечить і сама собі, і статті 24.

Маємо суперечність у статті 20. У першому абзаці написано: “Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України”.

У третьому абзаці, всупереч першому абзацу, з’являються великий і малий Державні Герби.

Третій абзац — вимушений компроміс між українськими й антиукраїнськими силами, які не хотіли мати тризуб Гербом України. Внесено цей абзац до Конституції на пропозицію Кравчука. Від дня прийняття Конституції минуло більше семи років. Чи не час привести до ладу статтю 20?

Хто буде поважати документ, в якому помилок більше, ніж у творі недбалого школяра?

Микола ШПИЛЬКОВСЬКИЙ,
м. Ровеньки Луганської обл.

Його в одну мить можна назвати романтиком. В іншу — сучасною, навіть занадто діловою, людиною. Ледь не кожна хвилина життя розпланована: архіви, лекції, засідання, поїздки, зустрічі... **Микола Степанович ТИМОШИК** — справді унікальна людина. Народжений і виплеканий нашою сільською цивілізацією, він дивує рафінованих мешканців мегаполісу своїми біоритмами, технологічним мисленням. Його життя поєднує педагогіку, науку, практику видавничої справи і журналістики. Із 1997 року — доктор філологічних наук (дослідив діяльність і спадщину Івана Огієнка). Із 1999 р. — директор науково-видавничого центру “Наша культура і наука”, професор кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. Співпрацює із часописами “Пам’ять століть”, “Друкарство”, “Український богослов”, “Літературна Україна”... Автор кількох книг, з-поміж яких — перший в Україні систематизований підручник “Історія видавничої справи”.

Народився Микола Тимошик 18 січня 1956 року в селі Данина (тепер Ніжинський район) на Чернігівщині. Батько, Степан Елізарович, повернувся з війни в 1944 р. інвалідом І групи. Мати все життя працювала в колгоспній ланці й на тваринницькій фермі — після розкуркулення і виселення на Соловки її батька в 20-х роках за незгоду вступати до колгоспу.

Як усі сільські й міські діти, мріяв стати космонавтом. Мріяв із першої ж секунди польоту Юрія Гагаріна в космос. Тоді ж, 12 квітня 1961 року, в Данинській колгоспній конторі все село вперше побачило телевизор.

Іншу мрію — стати продавцем хліба — запізнали, мабуть, лише сільські діти. На початку 60-х рр. над Даниною знову зависла небезпека голоду. У той час, як усі жінки зі сходом сонця виходили на поля, вся дітвора займала чергу за хлібом. Привезених (не завжди) із Лосинівки чи Ніжина півмашини буханців вистачало не всім.

1973 р. — вступає на факультет журналістики Київського університету.

1975 р. — поїздка до Львова (вперше потрапив на Західну Україну) справляє на студента колосальне враження: екскурсії старовинним містом, орган у діючих (!) костелах, особлива атмосфера й культура.

1978 р. — закінчує факультет журналістики, відмовляється від цільової аспірантури (із забезпеченням житла й “столочної прописки”) і — знову на захід, тепер у чернівецьку “Радянську Буковину”. “Навіщо тобі оця бандерівщина, там же тебе вб’ють, як і отих наших”, — горювала ціла вулиця Данини, згадуючи вбитих за невідомих обставин односельців після “розподілу” в Західну Україну наприкінці 40-х років.

У “Радянській Буковині” — до 1986 р. Після публікації там одного із перших нарисів “Дипломи однієї сім’ї” (за 26 лютого 1978 р.) Миколу Тимошика намагалися навіть “притягнути до відповідальності” за те, що не узгодив матеріалу із місцевим відділом держбезпеки. Бо герой нариса не хотів колись іти до колгоспу.

1986—1987 рр. — головний редактор “Молодого буковинця” (Чернівці). З 1987 по 1988 рр. — інструктор сектору преси ЦК ЛКСМУ. 1989—1990 рр. —

Держкомвидав України. До 1998 р. — головний редактор видавництва “Либідь” і викладач факультету (згодом — інституту) журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка.

У видавничу справу Миколу Тимошика привів видавничий, але заборонений радянською системою митрополит Іларіон, професор Іван Огієнко. Майже підпільно Микола Степанович познайомився із працею Огієнка “Історія українського друкарства”. Відтоді його поглинули архіви й усі можливі джерела про цю постать і про видавничу справу. За ґрунтовні дослідження праць М. Максимовича й І. Огієнка в 1995 р. Микола Тимошик стає першим лауреатом премії імені Івана Огієнка.

Із 2002 р. — завідувач кафедри видавничої справи та редагування згаданого інституту журналістики. Із лекціями виступав у наукових і навчальних закладах Іспанії, Канади, Китаю, Німеччини, Ізраїлю, Польщі, Франції, Швеції, Сербії...

У 2003 р. Святійший Патріарх Київський і всієї

— *Цензура виникла набагато пізніше?*

— Уже в 1485 р. архієпископ-курфюрст Майнца, де зародилося друкарство, вимагав від магістрату Франкфурта-на-Майні суворого контролю за всіма книжками, привезеними на ярмарок, із вилученням “підозрілих”. А першим його цензурним циркуляром стала заборона друкувати Біблію “народною мовою”.

Згадаймо і Росію. Вихід першої російської книги в 1564 р. (“Апостол” Івана Федорова) розлучує тамтешніх релігійників і боярську верхівку. Друкар звинувачується в еретичтві. Однієї ночі сп’янілий натовп спалює друкарню Федорова, а його разом із помічником Петром Мстиславцем назавжди вигонить із Москви.

— *Коли ж, урешті, Микола Степановичу, з’явилася у нас писемно і коли українці зробили першу книжку?*

— Досі переважає концепція, що витоки рукописів і книжкової справи — від часу прийняття християнства. Але з нічого жива мова

дині 90-х почали її масово перевидавати й називати “видатною писемною пам’яткою російської культури Новгородського походження”. А ми тут між собою сварилися — визнавати її чи ні.

Не можемо забувати і книги Святого Письма, які були в давньому Херсонесі. Кирило і Мефодій послали на них, як і араб Ібн-ель-Недим. Хоча останній, на відміну від Кирила, не знав цих давніх слов’янських письмен.

Знаємо про розквіт рукописної справи, про існування колосальної школи переписувачів книжок Ярослава Мудрого в Софії Київській. Але бібліотека Ярослава Мудрого з нічого теж не виникла. Був же десятичний гурток переписувачів книжок. Шкода, що розкопки Десятинної церкви робилися похвально. А Грушівська друкарня, що існувала відразу після друкарні Швайпольта Фюля? І знову — упередження. Спочатку нам кажуть: покажіть книжки, потім — покажіть вихідні дані. Видавці ж боя-

ли Яким Запаско не робив кар’єри на модних тесах, а в совєцькі часи досліджував долю наших рукописів. За його даними, понад 90 % наших пам’яток Княжої доби сьогодні є власністю Росії. Присвоївши ці рукописи, вони починають витіснювати своєї культури, мистецтва і книжництва саме від тих часів. Натомість, ми практично не можемо науково опиратися на ці набутки, опрацьовувати їх. Звичайно, якби була принципова позиція нашої влади, мали б надію на повернення цих історичних цінностей. Хоча історія повернення фресок Михайлівського собору показує, що це нелегко.

— *Історія нашого літописання і книгодрукування методично фальсифікувалася. Які принципові нові відкриття й інтерпретації з’явилися сьогодні?*

— Уже відвоювали те, що не Іван Федоров навчив українців друкувати. Хоча це доводили наші вчені давно. Найбільш переконливо — Іван Огієнко. Мені вдалося відновити і видати в

стара експозиція, на корпусі Української академії друкарства досі висить таблиця про 350-річчя першого друкаря Івана Федорова. Хоча реалізував свій талант Федоров саме в Україні, уже на підготовленому, доброзичливому ґрунті... До речі, у 1997 р. на Міжнародному конгресі славістів в Іспанії, коли я говорив про європейські витоки нашого друкарства і його нову періодизацію, московська делегація у складі близько 100 осіб категорично не сприйняла моєї доповіді.

— *Ви готуєте сучасних книговидавців, редакторів, журналістів. Наскільки конкурентоспроможні вони у світі?*

— Головна проблема — підручники. Досі ми займалися інтерпретацією московських підручників як з історії друкарства, так із сучасної видавничої справи. Зараз я завершую перший в Україні підручник “Основи видавничої справи та редагування”, матеріали вже третій рік публікуються в журналі “Друкарство” і зацікавлюють практиків-видавців. Адаже у нас видавництво кожне на свій лад оформлює книжки. Одні — за російськими стандартами, інші — за старими, треті — своє вигадують. Рівень нашого книговидання опустився до епохи 20-х років... Професор Віталій Карпенко працює над новим підручником. Доцент Вікторія Шевченко також готує нове видання. Незабаром з’явиться підручник із коректури доцента Тетяни Крайнікової. Є добрий гурт науковців в Українській академії друкарства у Львові. Нещодавно вони порадували нас ґрунтовною “Хрестоматією” з історії видавничої справи.

Москва давно пішла шляхом перекладів західних видань, зокрема Джона Пікока “Видавничі справи”. Потребуємо і ми таких перекладів. Українською мовою вийшли книги: “Маркетинг і менеджмент видавничої справи” польського автора Володарчека і “Видавель майбутнього” за матеріалами франкфуртського книжкового ярмарку.

Щодо технологій, ми вже забули “високий друк”, ера дешевого і низькоякісного друку 90-х років минула. У київських, львівських і харківських друкарнях з’явилися високоякісні німецькі машини “Гейдльберг”. Наш читач уже хоче гарну книжку, не лише змістовну... Загалом є дві проблеми — культура видань і законодавство. Сьогодні ми не маємо навіть найголовніших державних стандартів із видавничої справи, Книжковій палаті бракує достатньої кількості фахівців... З іншого боку, наша книга обкладена найбільшим податком у світі.

— *Нещодавно Ви видали книгу Івана Огієнка “Тарас Шевченко”. Вона відкриє нам щось нове?*

— Книга, яка лежала 50 років у канадському архіві Вінніпега, — справді сенсація. Передусім, бачимо новий підхід до Шевченка, аналіз інтерпретації його творів. Іван Огієнко дослідив автохтонність, тобто первинність, текстів “Кобзаря”, показав, як фальшувалися рукописи, хто це робив. Згадавши хоча б фразу із “Заповіту” “все покину і поплину до самого Бога молитися, а до того я не знаю Бога”, яку читаємо у сьогоднішніх виданнях. Насправді ж у Шевченка написано: “все покину і поплину до самого Бога молитися, а до того поховайте та вставайте”.

Підготував Олександр СОЛОНЕЦЬ

Книга, кажуть, річ безцінна. Знавці її історії і фахівці сучасної видавничої справи, певно, теж чогось варті. Після сотень років табу й “зачисток” годі розшукати унікальні правдиві письмена і першодруки. Але були і знову з’являються ті дивні для пересічного людства особистості, котрі усе життя “нишпорять і шпортаються” в архівах, шукають раритети, прадавні рукописи і сучасні книжки, розшифровують “закарлючки” на скелях і в печерах... Хто їх може зрозуміти? Можливо, той, хто хоча б раз пізнав хорошу, вічну книгу. Аж до того, що філософи назвали “катарсисом”, — щоб душа розвернулася і...

МИКОЛА ТИМОШИК:

«НАША КНИГА ОБКЛАДЕНА НАЙБІЛЬШИМ ПОДАТКОМ У СВІТІ»

Руси-України Філарет нагородив Миколу Тимошика орденом св. Архистратига Михаїла.

— *Пане професоре, на початку книгодрукування Європа видавала лише релігійні тексти невеликою кількістю?*

— Протягом першого півстоліття від часу виходу Гутенбергового першодруку (1450—1500 рр.) у світі було надруковано понад шість тисяч назв книг. Є дослідження, що загальний наклад цих видань міг сягнути 12 млн. примірників. Скажімо, в одному з найбільших центрів випуску й торгівлі книгами, в італійській Венеції, перший друкарський прес встановили 1469 року, і вже до 1500 р. нараховувалося понад 400 друкарів. Варто згадати братів Йогана та Вінделіна Спірив, які протягом одного 1476 року надрукували 17 назв книг, з-поміж яких — “Божественна комедія” Данте й “Сонети” Петрарки... Епоха Просвітництва внесла свої корективи. Італійці друкували здебільшого твори римських і грецьких класиків, оповідання світських письменників сучасності, з’явився памфлет, полемічний трактат...

і живі тексти зразу не виникають. Йдеться і про написи на чернігівських гривнях, і про “Ізборник Святослава”, і про “Реймську Євангелію” — речі, які дивували весь світ своєю витонченістю, повнотою, художнім оформленням. Очевидно, треба говорити про піктографічне письмо (тексти картинами) і про ідеографічне письмо (уже є алфавіт, письмове відображення фонетики). Відкриття Кам’яної могили відносять нас у X—XV ст. до н. е., до перших писемних ознак мови народів, які жили на цій землі. І перші наші книжки були у згортковому варіанті, трансформувалися із глиняних табличок, пальмових листків, кісток тварин, стін печер, кам’яних брил. Треба говорити і про “Велесову книгу”, яка була написана на нашій землі, хоча ці дошки не були первинним матеріалом, не могли “жити” понад тисячоліття. Ця книга, зроблена в IX столітті на Слобожанщині чи Київщині, змусила світ переглянути наше ми-

сли ставити реквізити. Той же Фюль, німець, котрий робив нам книжки, мусив на колінах просити прощення перед польською інквізицією за те, що видав їх не тією мовою і не для того народу. Але він і далі продовжував видавати українську книгу.

— *Масте нові гіпотези стосовно місця знаходження бібліотеки Ярослава Мудрого?*

— Схилився до гіпотези про два можливі місця. Одне — залишки підвалів Іриненської церкви, де зараз проходить Володимирська вулиця. Інше — Межигірський монастир біля Вишгорода, який тривалий час був дачею ЦК КПУ і закритим об’єктом. Сьогодні ж на розкопки влада грошей не дасть. Цим може зацікавитися кримінал у пошуках коштовностей чи дорогого зортка, але він не дбає про збереження пам’яток. Уже є досвід розкопок Кам’яної могили, яку влада кинула напризволяще...

— *Чи можна повернути в Україну наші книжкові пам’ятки XI століття?*

— Маємо унікальну державу, яка з політичних мотивів втратила колосальні набутки нашої історії. Дослідник української рукописної

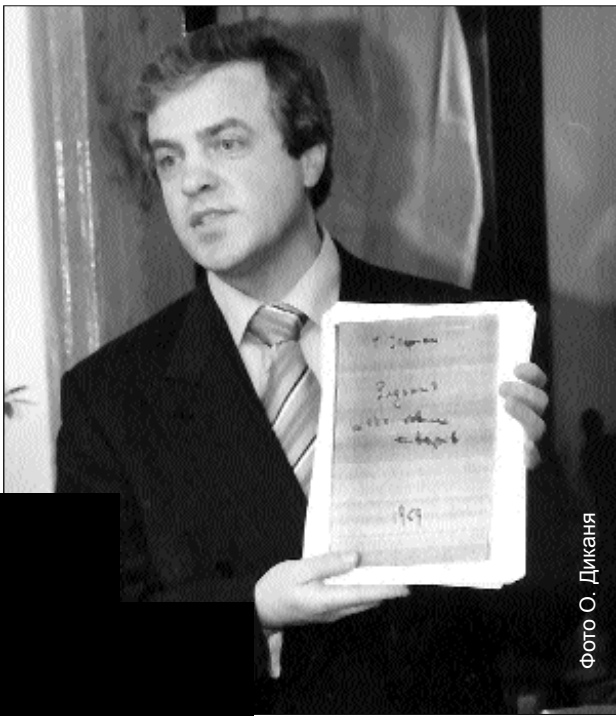

Фото О. Дікана

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у числах 39—52 за 2003 р., числах 2—9, 11—14 за 2004 р.

25 років без рідного батька, але ми, діти-пенсіонери (Марія, Леся, Петро, Олена, Надія Семчуки), тепер з духовним батьком, м. Київ 25,00
 Андрущенко Володимир, Ольга, Микола, м. Біла Церква 10,00
 Артюхова Д. І., м. Київ 50,00
 Багній Л. М., Багній Н. Ф., с. Кіровське Чорноморського р-ну АР Крим 20,00
 Бакута Т. М., Чижик І. О., м. Київ 200,00
 Бекало З. С., с. Охматів Жашківського р-ну Черкаської обл. 20,00
 Берегова Н. І., м. Хмельницьк 50,00
 Бойко Т., США 532,00
 Бондарчук Г. П., с. Ковалівка Тернопільської обл. 50,00
 Брюховецька М. Г., м. Борислав 30,00
 Василюк В. М., м. Полтава 10,00
 Від НТУУ "КПІ" (ч/з Вдовіна В. С.) 10,00
 Відділ Освіти смт. Софіївка Дніпропетровської обл. 7,80
 Внески викладачів та студентів з м. Кременець (ч/з Голуб Г. Р.) 283,17
 Волошин Г. В., с. Камінна Івано-Франківської обл. 340,00
 ВПУ № 7 (ч/з Копачевську), м. Калуш 552,91
 Вчителі Деражнянського р-ну Хмельницької обл. 500,00
 Гав'як І. М., м. Львів 20,00
 Галієнко Л. М., м. Дніпропетровськ 50,00
 Глубіш П. А., м. Київ 50,00
 Гойшоко І., Романюк Л., Павлів З., м. Львів 47,47
 Гол. кінотеатр "Чернівці" 500,00
 Гончар П. І., м. Дніпропетровськ 10,00
 Горбань К. Г., с. Кобеляки Полтавської обл. 10,00
 Городецьке ВОБ № 6324, Львівська обл. 293,00
 Гришук В. Т., м. Жмеринка 50,00
 ГРОВТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка Івано-Франківської обл. (в т. ч. СШ № 2 — 118,25, ос. шк. с. Черняти — 118,80, гімна-

зія м. Городенка — 80,00, ос. с. Тишківці...) 432,05
 Група Л. А.-32 НТУУ "КПІ" 16,00
 Давидчук Г. С. 122,00
 Данілов О. А., м. Львів 1,00
 Довгалюк Л. В., м. Київ 21,00
 Загорюлько Н. А., м. Київ 50,00
 Заставнівська гімназія 174,00
 Заставська А. С., м. Київ 50,00
 ЗОШ № 3 I—II ст. 30,00
 ЗОШ № 38 (ч/з Стасюк Д. І.), м. Чернівці 92,00
 ЗОШ с. Оліка Ківерецького р-ну Волинської обл. (через Пневську М. В.) 70,00
 Іванів Н. І., м. Львів 30,00
 Кам'янська ЗОШ 50,00
 КЗФ та ФТТ, НТУУ "КПІ" (ч/з Білоус М. В.) 100,00
 Коваленко О. К., м. Чернігів 30,00
 Козелецький В. С., м. Київ 20,00
 Козлітина О. Д., м. Кривий Ріг 5,00
 Козлітина О. М., м. Кривий Ріг 5,00
 Корж О. О., академік, м. Харків 100,00
 Корицький В. О., с. Снячів Сторожинецького р-ну Чернівецької обл. 100,00
 Костишин С. С. і М. В., м. Чернівці 510,00
 Костюк В. І., м. Київ 20,00
 Кремень Т. Д., м. Київ 368,00
 Крещук М. О., м. Запоріжжя 100,00
 Куримишин М. І., м. Львів 300,00
 Левицька А. О., м. Львів 20,00
 Ленартович Б. І., м. Збараж 30,00
 Литвин В. М., м. Київ 42,94
 Ліцей ЖДТУ, гр. 2. 1. (ч/з Дробного Д. М.) 25,00
 Лоук П. І., с. Остопіль Старокостянтинівського р-ну Хмельницької обл. 10,00
 Мешканці Малої Білки Тернопільської обл. (ч/з Галичанську) 14,00
 Мешканці м. Жовква Львівської обл. (ч/з Смик В. І.) 100,00
 Макотерський Ю., м. Чортків 50,00
 Мельниченко М. Я., м. Київ 100,00
 Мешканці с. Спас Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. 114,00
 Мешканці с. Микитичі Волинської обл. (ч/з Степанюк В. М.) 11,15
 Михайленко В. Ф., м. Канів 10,00
 Міщенко І. С., м. Торез 20,00
 Донецької обл. 20,00
 Мусієнко М. А., с. Терлиця Монастирищен-

ського р-ну Черкаської обл. 8,00
 Народний Рух України (ч/з Яремчук І.), м. Львів 140,00
 НВК, СЗШ-гімназія (через Чірву), м. Соснівка Львівської обл. 200,00
 НТУУ "КПІ" (ч/з Петлювану) 20,00
 НТУУ "КПІ" (ч/з Юрачківського П. О.) 50,00
 Павленко Л. М., м. Торез 50,00
 Донецької обл. 50,00
 Павлик О. П., с. Солоне Заліщицького р-ну Тернопільської обл. 50,00
 Парафіяни церкви с. Мідмихайло Калуського р-ну Івано-Франківської обл. 200,00
 Первинний осередок "Просвіта", педагогічний та учнівський колективи Палагицької школи Івано-Франківської обл. 60,31
 Петричко О. М., смт. Чемерівці 20,00
 Пляко В. В., м. Севастополь 150,00
 Полевой М. І., м. Торез 50,00
 Донецької обл. 50,00
 Профком медпрацівників, м. Борислав 50,00
 Львівської обл. 50,00
 Рогава В. В., м. Луганськ 10,00
 Рогава С. О., м. Луганськ 10,00
 Родина Петрик, м. Козова Тернопільської обл. 194,00
 Розвадовський М., с. Борщів Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. 10,00
 Рябчук П. С., м. Рівне 100,00
 Савчук М. М., м. Львів 20,00
 Сайко М. С., м. Ізмаїл 100,00
 Святомиколаївська церква, с. Луки (ч/з Савчук Г. В.) 250,00
 Селянів М. В., м. Львів 150,00
 Сердюк Д. Д., Хмельницька обл. 100,00
 Сім'я Букрових, м. Запоріжжя 20,00
 Сім'я Гук, с. Дозорне, АРК 20,00
 Скоробагатко М. В., м. Київ 20,00
 Сомик Е., с. Левківці 20,00
 Тульчинського р-ну 139,15
 Сторожинецький ліцей 10,00
 Суворов А. В., м. Луганськ 10,00
 Суворова П. С., м. Луганськ 10,00
 СШ с. Селещина Машівського р-ну Полтавської обл. 67,00
 Тимошук К. Д., с. Семидуби Рівненської обл. 50,00
 ТОВ "Ель пласт-Львів" 1000,00
 Тов. "Просвіта", Хмельницька обл. 100,00
 Токач Н., м. Ужгород 100,00
 Українська гімназія, 9-б кл.,

Добровільні пожертви
 "На Кобзареву Церкву":
 МБФ "Українська Родина"
 Р/р № 26045200145101
 в Подільській філії
 АКБ "Київ", МФО 320401
 ЗКПО 21709106

м. Сімферополь 21,00
 Українська гімназія, м. Сімферополь 30,00
 Учасники ХПК Народного дому, м. Львів 150,00
 Учні 6-а класу Катюжанської спеціалізованої школи Вижгородського р-ну Київської обл. 18,80
 Федина О., Карвацька Н., м. Львів 24,00
 Філь В. М., м. Київ 50,00
 Філь П. І., м. Київ 50,00
 Фонарюк Т. І., м. Чернівці 75,00
 Французенко М., США 532,00
 Храпунови, м. Київ 10,00
 Центральна районна лікарня м. Коломия Івано-Франківської обл. 220,00
 Церква с. Колодії Маневецького р-ну Волинської обл. (ч/з Ващук Р.) 22,00
 Черило О. М., м. Золочів Львівської обл. 10,00
 Чмирь С. П., Дніпропетровська обл. 65,00
 Чміль А. В., м. Ананьїв 20,00
 Шиян В. І., м. Хмельницький 15,00
 Школа ЗНВК I—III ст., м. Коломия 155,00
 Школа с. Старий Чорториський Аневицького р-ну Волинської обл. 116,45
 Школа-гімназія НВК України, м. Сімферополь 170,00
 Юринець М. В., с. Верба Володимир-Волинського р-ну Волинської обл. 57,00
 Юськів І. М., м. Ходорів Жидачівського р-ну Львівської обл. 50,00
 Яблунівська ЗОШ 30,00
 Ярмоленко Д., США 320,00
 Яцечко В., США 532,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

Тернопільський обласний осередок товариства "Просвіта" і Союз Українок (різдвяні колядування у селі Великий Глибочок Тернопільського р-ну):

Сагайдак М. І.	10,00	Луковська С. В.	5,00	Стойкевич А. Р.	5,00	Крупська О. В.	10,00
Сагайдак М. М.	5,00	Бенцал Г. М.	10,00	Копач В. І.	10,00	Федун В. В.	10,00
Сагайдак О. Р.	5,00	Шпак Г. І.	4,00	Зварич М. С.	10,00	Безкоста Є. В.	10,00
Сагайдак Т. Б.	5,00	Паламар Б. П.	2,00	Вовчишин-Мотало Л. П.	20,00	Мазепа Г. І.	10,00
Сагайдак П. М.	5,00	Комарчук Є. Д.	5,00	Качалуба Н. Я.	20,00	Яськів З. І.	10,00
Млиновський І.	5,00	Куніц Н. Д.	5,00	Шиманський І.	5,00	Кульчинський Я. І.	10,00
Говда Б.	5,00	Молінський В. А.	5,00	Зварич С.	5,00	Паньків М.	10,00
Ней В.	5,00	Стрембіцький В. О.	5,00	Житар С.	5,00	Дупелко О. В.	10,00
Боровий Д. Ф.	5,00	Возний Б. С.	12,00	Якимчук Л.	10,00	Когут М. В.	5,00
Чубатий Є. В.	10,00	Кудрик О. Б.	8,00	Шеліга Ф.	5,00	Ординас Б. В.	10,00
Гац Г. П.	20,00	Загалюк Л. М.	5,00	Бриняк Г.	5,00	Ординас Л. Б.	10,00
Коверко І. П.	30,00	Храпко С. І.	10,00	Квас У.	5,00	Полигач М. В.	2,00
Придаткевич Г. В.	20,00	Сендецький М. П.	20,00	Слобуть Л. М.	5,00	Стадницька С.	10,00
Моравська С. М.	10,00	Сендецький Б. М.	10,00	Мартинюк Г. М.	5,00	Воляник Б. Г.	5,00
Романишин Б. Р.	10,00	Глубоцька О. В.	10,00	Шалай Н. В.	5,00	Кудрик Є.	5,00
Мул М. Ю.	5,00	Сердюк Л. Д.	5,00	Козак М. С.	5,00	Гірняк М.	5,00
Алексевич С. Й.	20,00	Базан Г. Й.	5,00	Герасим Б.	10,00	Кух А.	4,00
Щупачинська М. Л.	5,00	Пашак І. С.	5,00	Пік І. П.	5,00	Михайлюк Н. М.	5,00
Гураль Я. В.	5,00	Кутний В. С.	5,00	Бутковська І. І.	5,00	Кошулинський І. Я.	2,00
Рудакевич С. Г.	5,00	Сухецький М. Г.	5,00	Кобильська Б. В.	10,00	Сагайдак Є. А.	4,00
Урбан Р. М.	5,00	Бідна Н. Д.	5,00	Крупка З. М.	5,00	Врублевська М. Р.	4,00
Марчук О. Д.	5,00	Ординас У. М.	5,00	Гац І. Я.	6,00	Дригуш Н. І.	115,27
Полигач А. В.	5,00	Ординас Я. І.	5,00	Гарматій М. М.	5,00	Всього:	1062,27
Зварич Ю. Я.	5,00	Кутний Й. Г.	15,00				
Вакула М. В.	5,00	Гесько М. І.	10,00				
Зварич Я. О.	6,00	Василина Г. В.	10,00				
Гук М. І.	10,00	Зварич О. П.	10,00				
Закитнюк Г. С.	5,00	Куць М. П.	10,00				
Закитнюк М. Б.	5,00	Сердюк Я. С.	15,00				
Закитнюк Н. Б.	2,00	Береза В. М.	5,00				
Полотнянко Г. О.	5,00	Гайда З. М.	20,00				
Копач О. А.	5,00	Мотало М. С.	5,00				
Кирилюк В. С.	5,00	Когут А. І.	10,00				
Кіптик Д. І.	10,00	Лалак Д.	2,00				
Кривий С. І.	5,00	Кривий О. С.	10,00				
Семенина С. М.	7,00	Алексевич Я. П.	5,00				
Баліцький В. М.	10,00	Гац С. М.	5,00				
Онисько В. І.	5,00	Коченаш С. І.	5,00				
Говда С. В.	20,00	Дейнека Г. П.	10,00				
Мотало В. В.	2,00	Вакула І. І.	5,00				

Кам'янська "Просвіта", м. Дніпродзержинськ (через Грабовецького Н. Н.)

Пилипенко Р.	20,00	Перекопський Є.	10,00
Кузьміна О.	10,00	Чорномаз О.	25,00
Грабовецький Н.	20,00	Чорномаз В.	25,00
П'янкова О.	10,00	Лях С.	10,00
Грабовецька С.	10,00	Довгалюк	5,00
Грабовецька О.	10,00	Морозова О.	5,00
Кучер Л.	10,00	Учні профтехучилища	
Кучер В.	10,00	№ 15	20,00
Кучер Я.	10,00	Кравчук М.	5,00
Перекопський І.	10,00	Вішина М.	5,00
Перекопський А.	10,00	Всього:	240,00

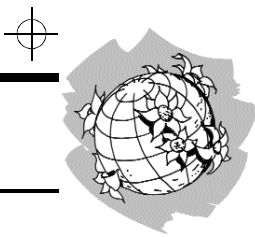
Від Червонопільської школи Бердянського району Запорізької області

Дорогань Олена	1,00	Рахуба Катерина	2,00
Канцедал Дмитро	1,00	Ставров Євген	1,00
Катрич Євгенія	2,00	Троян Тетяна	5,00
Катрич		Харченко Ольга	3,00
Тетяна Іванівна	10,00	Чавдар Олена	1,00
Книш Олексій	1,00	Челебій Микола	1,00
Куц Дарина	1,00	Швидкова Інна	2,00

Працівники Тернопільської центральної районної поліклініки (різдвяні коляди)

Медведик Г. П.	5,00	Припхан Л. М.	3,00	Пилипович А. І.	2,00	Матвійчук О. С.	2,00
Орденас Г. Б.	10,00	Трач М. Н.	5,00	Веркалець Н. Р.	2,00	Гнатів Я. І.	5,00
Новак С. Т.	2,00	Шкільна Н. Р.	2,00	Рева О. М.	2,00	Лотоцький М. І.	5,00
Вересюк М. В.	5,00	Брикун Л. Д.	2,00	Сторожко І. І.	10,00	Шкільна О. В.	5,00
Корольок О. М.	10,00	Гульда О. О.	5,00	Сторожко А. І.	10,00	Пелешок Г. Б.	10,00
Григорчук М. П.	2,00	Мороз О. Б.	2,00	Гнатюк М. П.	10,00	Михальська В. А.	5,00
Бриль Л. В.	5,00	Вацик В. О.	2,00	Зварич Г. Я.	5,00	Стефура С. П.	5,00
Стець О. М.	2,00	Кухар В. О.	2,00	Смачило Т. П.	4,00	Хом'як І. М.	5,00
Оленин М. І.	2,00	Саранчук С. Ю.	2,00	Кутний Л. В.	2,00	Пиндус Г. Ф.	5,00
Бондар Н. Р.	2,00	Кіндратюк Ю. М.	2,00	Яворський М. В.	5,00	Мороз Т. Ю.	5,00
Яворська Н. М.	5,00	Лісовський В. Р.	2,00	Тараненко Н. О.	5,00	Царегородцева Г. Б.	5,00
Заяць Н. М.	2,00	Заблоцька О. О.	2,00	Наулік С. А.	5,00	Войтович І. Р.	10,00
Рейтеревич О. В.	2,00	Нетефор І. Я.	2,00	Рибчак Н. В.	5,00		
Миколаїшин М. В.	5,00	Кулешір С. Б.	2,00	Станько О. З.	5,00		

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 344 472 грн. 18 коп.

СВЯТО ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ НА УРАЛІ

Вже давно в Уральській Асоціації Українців не відступають від традиції — кожного року проводили Дні Т. Г. Шевченка.

До 190-річчя від дня народження поета рада Асоціації вирішила підготувати серйозну програму. Відповідальним ми призначили талановиту людину, знавця творчості Кобзаря професора М. Кернесюка. Напередодні свята організували виступ на обласному радіо. Тим часом тривали репетиції художньої частини програми, яку готували концертмейстер — заслужений працівник культури Росії В. Косюк і хормейстер — лауреат Всесоюзних конкурсів О. Голова.

З ініціативи Уральської Асоціації Українців у святкуванні взяли участь Міністерство культури області, Уральський державний університет (філологічний факультет), Свердловське відділення Спілки письменників Російської Федерації, обласний природознавчий музей та філія Російського Фонду Культури. Представники цих організацій разом із нами були учасниками науково-практичної конференції "Т. Г. Шевченко і сучасність", на якій

виступили п'ять докторів і кілька кандидатів наук.

Вечір розпочався піснею "Думи мої, думи..." Море квітів на столі президії додало всім гарного настрою. Але найбільш яскравим та емоційним був виступ М. Кернесюка "Шевченко вчора, сьогодні, завтра". І хоча він — професор медицини, зрівнявся з ним як із шевченкознавцем зміг би, мабуть, не кожен філолог. Приємно було зустрітися на конференції з давнім другом української громади Л. Слобожаніною, викладачем університету, яка зробила доповідь "Із досвіду роботи над творчістю Т. Шевченка". Усі виступи викликали широку дискусію, всім хотілося розповісти про "свого" Шевченка.

Мені випало сказати на конференції заключне слово. Дивуюся, коли російські колеги, часто з кращих міркувань, починають доводити геніальність Т. Шевченка, так, ніби в цьому можна сумніватися. Для українця він з дитинства — геній світового масштабу. А для мене особисто значною мірою Шевченко та Україна — сло-

ва-синоніми. Якщо хочете зрозуміти Україну й українців, — читайте (і намагайтеся зрозуміти) Т. Шевченка.

Після невеликої перерви почалася концертна програма за участю художньої самодіяльності української діаспори. Великочерт Н. Бойко та Н. Гречана. Натхнення учасників творчої групи передалося залу — співали всі... У багатьох виступили сльози... Поезії Т. Шевченка читали Н. Павлович, О. Сорочкін, М. Постоляк, О. Бородіна та інші. Музичні сольні номери виконали О. Щebetун, С. Гонченко, І. Машак. Про них, як і про хор "Світанок", важко говорити як про аматорів — вони давно досягли рівня професіоналів і часто виступають із концертними програмами.

"Заповітом" закінчилася офіційна частина. На сцену піднялися представники діаспори Єкатеринбурга, які привітали нас і поділилися враженнями від творчості Т. Шевченка. А завершив цей чудовий вечір накрытий стіл, за яким слово брали всі бажаючі. Квітів вистачило всім, очі світилися... Доки звучать твори Т. Шевченка й українська пісня — житиме у світі українство...

● **Стефан ПАНЯК**, голова Уральської Асоціації Українців, професор

осередку. Вони проводяться протягом десятиліть, а з 1989 року — від заснування Товариства "Просвіта" — щороку.

Гостями вечора Шевченка були заступник мера міста Вербас Светіслав Долапчев, делегація Посольства України — перші секретарі Юрій Лисенко, Анатолій Старостенко та голова економічної місії Сергій Дрозд.

● **ІНФОСЛУЖБА ТОВАРИСТВА "ПРОСВІТА"**

У ВЕРБАСІ

У місті Вербас (Автономний край Воєводина, Сербія) 27 березня відбувся вечір Тараса Шевченка, на відзначення 190-ї річниці з дня його народження.

Організатором виступила Вербаська філія Товариства української мови, літератури і культури "Просвіта". У програмі були вірші, пісні на слова Шевченка, виконано й сценку із життя малого

Тараса. Також відбулася презентація документально-художнього фільму про поета й друкованого видання — зошит про життя і творчість Тараса Шевченка.

Учасниками програми стали учні, котрі вивчають українську мову в школах Вербаса, Згромадження сестер-служебниць Пречистої Діви Марії, хор Товариства "Карпати" з Вербаса та активісти Товариства "Просвіта".

Вечори Тараса Шевченка — традиційна маніфестація цього

Микиті — В'ячеслава Григоровича Шевченка — запалити свічку пам'яті, яка стояла біля портрета Кобзаря. В. Г. Шевченко живе в м. Єсентуки, сам пише вірші, перекладає твори Т. Шевченка, Василя Стуса, є членом спілок письменників України і Росії, малює картини, образи.

В'ячеслав Шевченко розповів про долю своєї родини, прочитав вірші свого славетного предка.

НА КОЛИМИ

У рамках святкування 190-річчя від дня народження Кобзаря на Колимській землі було проведено низку заходів. Вони розпочалися відкриттям виставки творів Тараса Шевченка, Івана Франка та інших майстрів українського слова у приміщенні Магаданської обласної наукової бібліотеки імені О. Пушкіна, яке люб'язно надала її директор Валентина Ампілогова — член Ради Регіональної української національно-культурної автономії (РУНКА) "Коліма—Славутич". Поряд розташувалась виставка робіт майстринь художньої вишивки.

А закінчилися Шевченківські святкування урочистим вечором у Магаданському ляльковому театрі. Слово про Шевченка виголосив професор Північного міжнародного університету Р. Р. Чайковський. Роман Романович із притаманною йому майстерністю доніс до слухачів живі слова про Тараса, повернувши їхню увагу до того, що Україна має свою Біблію — "Кобзар" Шевченка.

На сцені театру виступив ансамбль української пісні РУНКА "Коліма—Славутич". На початку виступу самодіяльних співаків зазвучав духовний гімн України "Боже великий, єдиний, нам Україну храни". Уже з перших акордів пісні зал піднявся на ноги. Далі прозвучали "Заповіт", "Реве та стогне Дніпр широкий", "Марія Поселюжна дуже майстерно виконала "Пісню про Україну". Вона, до речі, є автором мелодії пісні на слова редактора української газети "Гомін Колими" Катерини Кузьомко. На очах багатьох слухачів з'явилися сльози...

Натхненно прозвучали поеми Т. Шевченка "Марія" та "Наймичка" у виконанні Людмили Пиріг та Дмитра Шаповалова — режисера лялькового театру. Довго зал не відпускав дитячу танцювальну групу, яка темпераментно та жваво виконала гуцульський танець. Дві години вечора пройшли на одному подиху.

● **Роман ШЕСТОПАЛКА**, заступник голови ради РУНКА "Коліма—Славутич"

На світлині: учасники художньої самодіяльності.

У П'ЯТИГОРСЬКУ

У трьох церквах П'ятигорська (Ставропольський край) за ініціативою Об'єднання українців на Кавказьких Мінеральних Водах "Ятрань" було відправлено панахиду в світлу пам'ять Тараса Григоровича Шевченка. Настоятель П'ятигорського Спаського собору отець Василь (Бурлак), наш земляк, у своїй проповіді подякував українській громаді, що вона так гарно, по-християнськи, шанує пам'ять Великого Кобзаря.

У приміщенні санаторію ім. Лермонтова відбувся урочистий вечір. Гарно оформлений художницею Тетяною Кириченко зал створював враження куточка рідної України.

Тут були виставки "Кобзарів", книжок про Т. Шевченка, репродукцій малюнків і картин великого художника, вишивок. Особливу увагу гостей привертав стіл, на якому бу-

ли виставлені видання поеми "Гайдамаки" 1886 року, фототипічні перевидання "Кобзаря" 1840 року і так званої "захалавної книжки" Шевченка.

Відкрив вечір голова Об'єднання, головний лікар санаторію ім. Лермонтова Іван Гайдамака. Поетеса Алла Хрусь розповіла про життєвий шлях і творчість Т. Г. Шевченка. Вірші в її виконанні звучали дуже зворушливо, слухачі просили читати їх ще і ще. У багатьох на очі наверталися сльози, бо не щодня вдається почути українську мову й вірші Шевченка.

Настала урочиста хвилина: Алла Хрусь попросила праправнука Тараса Григоровича Шевченка по його старшому братові

У книзі відгуків громади В'ячеслав Шевченко записав: "Дякую людям, які створили частину України на Ставропіллі, кланяюся всім, хто причетний до цього свята — шанування дня народження Людини Світу — нашого Кобзаря!"

Про дитинство Т. Шевченка, його життя у Вільні й Санкт-Петербурзі, а також про перебуван-

ня на заслання в Новопетровському укріпленні емоційно й цікаво розповіла давня шанувальниця таланту поета Галина Дюкова.

Я розповів про чудовий подарунок, переданий українській громаді відомим дослідником життя і творчості Т. Г. Шевченка, лауреатом Шевченківської премії України, автором понад 60 книжок про Кобзаря, засновником єдиного у світі Інституту Тараса Шевченка в Оренбурзі Леонідом Наумовичем Большаковим. Це — нове видання "Щоденника" Шевченка з коментарями Большакова. Я. Лучковський передав вітання Л. Большакова всій українській громаді Кавказьких Мінеральних Вод.

На вечорі було зібрано понад 2000 рублів добровільних пожертв на будівництво Тарасової церкви в Каневі. Ми звернулися до всіх українських організацій Росії, а також інших країн про посильну допомогу в цій богоугодній справі.

У спортивному залі санаторію ім. Лермонтова відбувся шаховий турнір, присвячений 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. Турнір разом із українською громадою організувала П'ятигорська незалежна шахова школа (керівник Михайло Кривенко). У змаганні взяло участь 20 дітей. Юні шахісти дізналися про великого українського поета, про те, як святкується його ювілей на Кавмінводах. Переможцям були вручені цінні призи, а всім учасникам турніру — грамоти української громади.

У школі № 29 П'ятигорська з ініціативи вчительки російської

мови й літератури Галини Цапко був проведений конкурс на краще виконання віршів Т. Г. Шевченка, в якому взяли участь понад 15 дітей. Переможцями стали: Тігран Кочерян — 1-е місце, 2-е місце поділили між собою Михайло Дюкарев і Георгій Бабаян, на 3-ому — Тарас Лучковський.

У міському Будинку Дружби відбувся ще один вечір пам'яті Шевченка, на який були запрошені представники всіх діаспор П'ятигорська.

Із доповіддю про життя і творчість поета виступила Алла Хрусь, про Шевченка-художника розповіла Людмила Можайська. Запрошені на цей вечір солісти П'ятигорського театру оперети співали українські народні пісні, а також пісні на слова Кобзаря.

Інформація про проведені українською громадою Кавмінвод заходи з ушанування пам'яті Великого Сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка транслювалася по міському та крайовому радіо, газета "Пятигорская правда" помістила статтю Любові Ключко "Дві музи генія", а газета "Кавказская здравница" — статтю Алли Хрусь "Геній двох народів".

● **Ярослав ЛУЧКОВСЬКИЙ**, Об'єднання українців на Кавказьких Мінеральних Водах "Ятрань", м. П'ятигорськ, Ставропольський край

На світлинах: учасники дитячого шахового турніру, присвяченого 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка; поетеса Алла Хрусь на вечорі в Будинку Дружби.

Дарина та Іван Гончаренки

“ПОКАЗУЙ, ДЕ ТВОЄ ЗОЛОТО!”

Про страшні часи голодомору та сталінські репресії розповідала мені мати Дарина Григорівна, яка народилася 1908 року в селі Тимки Оржицького району на Полтавщині. Батько її був одним із тих українських хліборобів, котрі годували хлібом не тільки Російську імперію, але й інші країни світу. Велика родина (батьки й восьмеро дітей) жила небідно, бо все в господарстві було зроблено й вирощено своїми руками. У кінці 20-х років землю і все нажите добро відібрала у них жорстока сталінська влада. Болісно сприйняли це батьки і невдовзі по тому померли, а більшість дітей, зневірившись у нових порядках, покинули село, а разом із тим надію — займатися хліборобською справою.

У цей скрутний час усміхнулася доля осиротілій Дарині Григорівні: полюбила й одружилася з Іваном Гончаренком, майбутнім письменником. Саме тоді, 1928 року, як він потім розповідав, його вірші в лубенській районній газеті помітили Павло Усенко та Терень Масенко. Поста-початківця викликають учитися до Харкова. Тож Іван Гончаренко поїхав до тодішньої столиці України, а його молода дружина ще деякий час працювала у колгоспі; потім вирішила їхати до чоловіка. І ось у суцільній, перешитій із спідниці, та в чоботях, бо іншого взуття не було, приїжджає до Харкова.

Там молоде подружжя живе в гуртожитку на Клочківці в одній кімнаті зі студентами, маючи лише невеличкий столик і ліжко за ширмочкою. Молоду сільську жінку здивувало місто.

“Бувало, — згадувала Дарина Григорівна, — йду по вулиці Сумській, а на будинку ЦК — портрети Сталіна і Кагановича, аж на два поверхи на великих полотнах намальовані. Іду і думаю: Боже! Які ж ми маленькі проти цих вождів, чи ми вже нічого не варті, чи такі, як пилінка...”

Скрізь кажуть, що індустрія йде, що так будеться країна, і всі з села пішли вже на цю індустрію: і дівчата, і хлопці. Дехто з чоловіків приїжджав. Так і Яків, сестри Ганни чоловік, приїхав: “Де б мені працювати, щоб у село посилати гроші, щоб вижила жінка моя з трьома дітьми?”

Коли народилася донечка Наталочка (1930 р.), виділили маленьку кімнатку на сьомому поверсі гуртожитку на вулиці Чернишевського. Я й раділа, що окрема кімнатка. Але що ж? Ліфта не було, а підніматися з маленькою дитиною на сьомий поверх важко, бо поверхи високі. Поруч зі сходами — зали, де відбувається навчання. А ще біля нашої кімнатки — кухня й умивальник для студентів, тому постійний гамір, брязкіт і метушня не давали спокою дитині. То я й кажу Вані:

— Тобі крашу кімнату не могли дати?

Так він сміється й каже:

— Ти що? Це ж добре, бо у вікно видно Петровського! (Г. І. Петровський — Голова ВУЦВК, “всеукраїнський староста”. — О. Г.).

Справді, з нашого вікна було видно садибу, огорожену кам’яним муром. У саду гналися діти. Кажали, що там є і приємні діти. Ну що ж мені з того, що я бачу Петровського садибу, що він там живе? Мені ж дуже важко було, а це ще захворіла дитина — запалення вуха, і в мене трапилося запалення вуха, то обоє й плачемо в кімнаті. Дивився Ваня на наші муки, а потім і каже: “Ідь у село!” Купили ми для дитини лозову колицку, і він мене відправив до своїх батьків на Полтавщину. Якраз у них була лошиця, батько Ванин виїхав за мною на станцію Гребінка і привіз мене із цією лозовою колицкою у село Яблунів. Це був 1931 рік, точно, бо я ще груддю годувала дитину. Зайшла в хату, подивилася — щось так біденько все. Нікого не було: мати пішла до лікаря із хворими зубами (Дарина Григорівна називала свекра та свекруху батьком і матір’ю).

Мотрона, сестра чоловіка, кудись пішла.

Виходжу на вулицю, а люди там кажуть: “Чого ж ти приїхала, коли тут голодовка, тут же голодують люди і дуже погано! Тепер оце розбирають навіть індусів (Називали індусами тих, хто не йшов у колгосп. Так, значить, у цих одноосібників забирали вже все останнє). Он повезли все від сусідів. Так забрали навіть буряки із погребів, і в коробці була чи гречка, чи щось та-

ке — усе забрали”. Ну, я й зажурилася, що тут люди голодують, хоча ще опухлих людей не було. Це ще тільки люди казали, що дуже голодують — забирали в них усе.

А вночі почула, що когось десь вивозять і люди голосять і плачуть. А я в хатинці (мала кімната) сплю і дитина біля мене, годую її груддю. Плачуть... Думаю, що ж воно — і вночі такий неспокій, і місяць світить надворі, і зорі сяють, а люди поділилися: одні стали такі якісь злі, а другі — чи не мають ніяких прав, чи що воно таке. Ну, як я, значить, одну ніч пожурилася, вийшла на вулицю, а всі, хто мене побачить, кажуть: “Ідь скоріше звідсіля! Тут таке робиться! Вивезли оце Сергієнка, із хутора взяли, кинули у яр його, а тоді ще кудись подалися. Мабуть, по інших хуторах”.

Ну, добула я до вечора. Полягали спати. Коли вночі йдуть якісь люди, дуже багато, у хату. Я почула тільки, що кажуть: “Так де ж вона?” А хто ж це, думаю, “вона”? Це я чи хто? Там Мотрона, батько і мати у великій хаті (велика кімната). Чую голос: “Гукайте її”. Я тоді якось так злякалася, що це ніч і мене з дитиною кудись можуть вивезти. Відчинили двері до мене і так грубо: “Туди! До сундука веди свого!” А я стою, взяла жакетик, але в сорочці, і так незручно, та

було видно садибу Петровського. У місті ставало все важче з продуктами, завели продуктивні картки. Хотіла дуже працювати, бо які ж заробітки у чоловіка-студента? Згодом їй вдається влаштувати донечку в ясельну групу дитячого садка при будинку письменників “Слово”, а потім і сама там працювала після закінчення кількомісячних курсів вихователюк.

ГОЛОД У ХАРКОВІ, 1933 РІК

Дивувалися ми, що горьковські якісь дитячі організації дітей вели, і дуже вони святкові. Йдуть у білих блузочках із прапорцями червоними, у тобетейках, чи якісь там шапочки були в них. А тут — голодовка така і їсти нічого; а кажуть, у тих колоніях дуже хороше жить, усе для них, що це все Україні добре робиться, все для молоді, все для школярів. Хоч цього, звичайно, не було. Люди ходили такі невеселі, а то й опухлі.

Більше всього мене вразило в період голоду, що люди вмирають. Найгірше, як я побачила хлопчика років восьми: лежить, на всіх дивиться, а він уже мокрий весь і вмирає. Та це незвичайна сама картина, що на вулиці великого міста всі йдуть — хто на роботу, хто поспішає, ніхто не звертає уваги, бо це вже шоденне, виявляється, явище.

ДОРОГИ ЖИТТЯ МОГО РОДУ

“Ой роде мій красний...” — сім’я Дарини Григорівни

злякалася і йду до них. Питають: “Де твій сундук?” Повела їх у хижку, така комірчина була, і думаю: що ж мені робити, і що від мене хочуть. Один сідає біля мене й каже:

— Показуй, де твоє золото!

А я кажу:

— Так у мене золота немає.

— А в батька твого?

— Так, — кажу, — треба було іти до батька, коли він був живий. Зараз уже батька немає і нічого ніде немає.

Чую, мати просить: “Та не займайте її”. Він наче не чує, наказав викладати все із сундука, і сам почав щось там крутити, розгортати. А я ж переживала дуже, що мені сестра Ганна (вона жила із сім’єю тут же, у Яблуніві) принесла синім костюм та сказала: “Нас уже розкидали, так хоч костюм передаєси Михайлові на Донбас, він уже там працює, влаштувався”. Так мені шкода, що цей хлопець, який ридеться у моїх речах, забере цей костюм, то я його так закрутила в якусь ляхманину та й кинула знов у сундук. А він посидів, посидів та й каже: “Ну ладно, складай усе!” Це був Цокотилів. У селі жила баба Цокотилка. Так мені сказали, що то її син рився в моєму барахлі.

А в хаті чоловіки були і кричали: “А що ж ти думаєш, Мотроно, і в тебе можем пошукати!” Я вже потім на ранок питаю: “А хто вони такі?” Мені сказали: “Це із Яготина і ще звідкілясь приїхали люди, які розкуркулюють”. То що ж розкуркулювати, як я вже бачу, що тут вони забирають у бідних навіть. У середняків усіх, особливо хто не хотів іти в колгосп, то в тих усе забирали. Забирали в кожному дворі все, їздили по хуторах. А на ранок кажу:

— Треба мені їсти щось та й дитину годувати, і як мені поїхати?

А батько каже:

— Я ще піду в мельницю, там мелють, та достану крупки. Так ми наварим каші та й поїдеш.

...Повернулася знову Дарина Григорівна в столицю, на вулицю Чернишевського, звідки

А потім другого разу йшла, коли сидить жінка, розтопивши пухлі ноги, перед нею шматок полотна, і вишиті такі гаптовані гарні рушники лежать, і вона все каже: “Дайте, хто що може”. А сама ледве говорить. Кажуть, її зараз заберуть, уже сповістили кудись, що треба забрати, вона ж безпомічна сидить, і вже ж нічого не зробиш (У моїй уяві ця жінка уособлює мільйони трудівниць-українок, саму Україну доведено до голодної смерті катівською владою сталінізму. — Авт.). А одного разу прийшов такий чоловік. Постукав у двері, я відчиняю, а він каже:

— Дайте щось.

— Ви просите?

— Так, прошу.

Пішла, взяла шматочок хліба та й вийшла йому давати, а він (це мене вразило на все життя), не більше йому тридцять років, рум’яний іще, гарний, і каже: “Щоб я пропав! Щоб я пропав, що дожився до такого — просить!” І, обхопивши обличчя грубими від роботи руками, став плакати. Я і зараз плачу.

Дарина Григорівна з донькою Оксаною, автором спогадів

Плаче. Мати завжди плакала, згадуючи цього доведеного до відчаю чоловіка, що соромився просити хліба. Очевидно, він нагадував їй багатьох родичів та односельців, котрі були колись добрими господарями, а потім, пограбовані сталінським режимом, голодували на найкращих чорноземних землях світу. До речі, глибина чорнозему на Полтавщині сягає в деяких місцях чотирьох метрів, сама бачила. Скажіть, чи є ще десь така земля? Під час війни за наказом Гітлера нашу землю вивозили до Німеччини. Мій родич Микола Гончаренко з села Яблуневе розповідав, як його, підлітка, й односельців змусили фашисти на станції Гребінка насипати чорнозем на вантажні платформи для відправлення у Німеччину. І це було не тільки на Полтавщині. Мати була впевнена, що в голодний Харків приїжджав Черчіль, прем’єр-міністр Великобританії. Про цей факт я ніде не читала. Але якщо не він — то хто ж? Можливо, знають історики.

“Як я була на площі Тевельова, купила яблучко дитині, а потім бачу — на тій стороні того, що з Англії приїхав, Черчіль. Усі казали: “Он Черчіль вийшов із готелю “Светоч” і стоїть біля машини”. Кругом стояли люди, і через площу ніхто не йшов і не їхав. Поруч була Верховна Рада. Я бачила його: костюм на ньому був такий, що у нас таких не носять, — кольору малинового. Трохи на малину схожий, трохи на цеглину. І такий скорий, помахав людям чи знайомим на пліч руками і сів у машину. А я повернула туди, де сиділи люди до Петровського. Щось страшне — так багато! Казали, і день, і ніч сидять із клунками і у свитках до Петровського на прийом. Я вже не знаю, що він їм говорив, як приймав.

У той же час, а можливо, і раніше, відкрили торгівню, видно, для заможних людей, котрі мали щось. Бо молодь, як я була, — бідні селяни, то в нас нічого не було. Про голод у газетах тоді не писали — приховували. Та більшість думала, що випадковий голод, думали — неврожай. Але ми, сільські, думали: врожай, неврожай, ніякого толку не буде. Бо по селах таке робиться! Чи репресії, чи як це назвати? Я тоді зрозуміла, що гіршого вже бути не може: приходять уже люди з села і просять хліба. Це таке страшне! Плачуть під дверима, риються у смітниках. І мене, просту селянку, вже не покидала думка: все гине зовсім, все сільське. Тепер, під час голоду в Харкові, часто згадувала: як у селі у нас забирали все, то мого брата Никифора це так пригнітило, що він сказав тоді: “Знай, коли в історії буде чорна пляма — то це буде пляма, що пробув Сталін при владі”.

У 70-х роках у мого небожа Сергія, що вчився на історичному факультеті університету ім. Т. Г. Шевченка та вивчав політику партії щодо колективізації, виникли запитання до дідуся, Івана Гончаренка: “А як воно все було?” Він не особливо вдавався до розповідей, казав, що то був страшний час і, коли доводилося відвідувати село, бачив лише лихо. Та якось згадав факт, що його дуже вразив, і безпосереднім свідком якого він був. Перебуваючи на одній із залізничних станцій, почув про прибуття високопосадових “інспекторів” з хлібозаготівлі — Кагановича й самого Молотова. Згодом підійшов до урядового поїзда і побачив, що Молотов брутально лає якогось місцевого партійного керівника за невчасно чи неякісно виконаний план заготівель. Після цього Молотов на очах у всіх розірвав партквиток винуватця.

А ще розповідали наші родичі з села Тимки, як їх під час розкуркулювання разом з іншими селянами Полтавщини було вивезено за Урал, десь за Челябінськ, у тайгу. Їхали під вартою у холодних товарних вагонах, заїдали воші. Зупинилися у лісі, біля якоїсь бурхливої річки, і там, щоб переправити на той берег, посадили на плоти. Селяни не знали, як ними керувати, ще й течія швидко — майже всі плоти разом із людьми потонули. Тим, хто зміг переправитися, наказали будувати бараки. Інструментів не було, земля мерзла, їсти нічого. Моя двоюрідна сестра Галина Науменко згадувала:

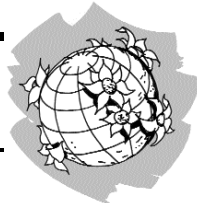
“Ми, напівроздягнені, голодні діти (їх у батьків було четверо) ходили по замерзлій річці в невеличкі поселення просити милостиню. Під дверима й вікнами співали українські пісні, і люди, дивлячись на нас, плакали й давали, що могли. Та потім охорона заборонила нам ходити в те поселення і стріляла в кожного, хто порушував наказ. Люди почали тікати, їх переслідували, ловили, били і вбивали, вони гинули від побоїв, голоду й холоду”.

Тисячі українців пішли в небуття за Уралом. Це був один із політичних актів, організованих жорстоким сталінським режимом для знищення українського селянства.

Низько схилимо голови перед жертвами того лихоліття, низько вклонимося пам’яті безвинних жертв голодомору.

Минають роки, а правда про ті жахливі часи завжди жила у зболених серцях свідків і тепер усе більше постає перед нами.

Оксана ГОНЧАРЕНКО

ЯК БУЛО ПРОРВАНО БЛОКАДУ МОВЧАННЯ

Старше покоління провідників діаспори у США було переважно українськомовним. З одного боку, це засвідчувало любов до рідної землі, збереження національних традицій, а з іншого — призвело до часткової самоізоляції. "Відхід старшого покоління й переобрання нашого громадського життя молодшими поколіннями принесе з собою, можна сподіватися, зріст нашої участі й нашого впливу в американському політичному житті", — писала, визначаючи перспективи на майбутнє, 21 вересня 1983 року "Свобода". Цей процес почав набирати сили набагато раніше.

Старші провідники, виявивши мудрість, надали свободу дії молодій англомовній генерації, з дитинства інтегрованій в американське суспільство. Їхні ідейні наступники спроможні були зробити для української справи більше, працюючи в урядових установах, впливових громадських організаціях і науково-дослідницьких центрах. Приклад, гідний наслідування, подав Мирон Куропас, який став помічником президента Джеральда Форда з етнічних питань, обійнявши свого часу найвищу серед етнічних українців посаду в історії США. 1972 року на жертви діаспори було створено Інститут українських досліджень при славетному Гарвардському університеті, що став її головним інтелектуальним осередком.

Нове покоління усвідомлювало, що фінансові й політичні ресурси діаспори обмежені, тому успішно боротися за українську справу можна тільки в тому разі, якщо рухатися в головному потоці політики США. Війни в Кореї та В'єтнамі, особливо радянська інтервенція в Афганістані, сприяли посиленню консервативних тенденцій в американському суспільстві. Молода, енергійна українсько-американська еліта намагалася максималістських цілей: вона поставила собі за мету не тільки утвердити історичну правду про голодомор, а й зробити її знаряддям боротьби за незалежність України.

Цьому сприяла політична кон'юнктура в Сполучених Штатах. В умовах глобального протистояння між Вашингтоном і Москвою шалки терезів дедалі більше схилилися в бік війничого антикому-

нізму. Діаспора вміло використала це як політичний козир в інтересах національної справи.

Відомий канадський фахівець із українських проблем Френк Сисин вважає найуспішнішими чотири її проекти, здійснені в 1980-х роках: вихід на екрани документального фільму "Жнива розпачу", публікацію книги Роберта Конквеста "Жнива скорботи", створення конгресово-президентської Комісії США з дослідження голоду в Україні та його дослідження Міжнародною правничою комісією.

Цей перелік складено в хронологічному порядку. Найважливішим серед проектів, певно, був третій. Ініціатива у його здійсненні належала громадській організації "Американці в обороні людських прав в Україні" на чолі з Ігорем Ольшанівським, який добре орієнтувався в тонкошах американської політики. Наближалася президентські вибори й проміжні вибори у конгрес, тож і республіканці, й демократи були зацікавлені в голосах понад мільйонної української громади. Активісти організації розіслали тисячі петицій в офіси виборчих осіб з вимогою дослідити питання українського голодомору на державному рівні. 27 вересня 1983 року Джеймс Флоріо (конгресмен-демократ від штату Нью-Джерсі) вперше подав на розгляд палати представників конгресу США законопроект, на основі якого пропонувалося створити комісію з дослідження Великого голоду в Україні. 21 вересня 1984-го законопроект ухвалив сенат. 12 жовтня 1984 року президент Рональд Рейган, який оголосив Радянський Союз "імперією зла", підписав відповідний закон (виконавчий указ 99/180).

Ніхто не знає про перипетії створення Комісії та подробиці, пов'язані з її роботою, стільки, як її виконавчий директор доктор Джеймс Мейс, який у 1986—1990 роках був водночас її "мозковим центром" і головною тягловою силою, а нині живе й працює в Україні. Та діяльність цього унікального парламентського органу, що фінансувалася федеральним бюджетом США, мала б

стати темою серйозних досліджень українських істориків із кількох причин. По-перше, ще 1988 року Комісія дійшла висновку, що "Сталін і його оточення вчинили геноцид проти українського народу" (Верховна Рада України спромоглася на це тільки через півтора десятиліття, під час парламентських слухань 2003 року). По-друге, важливим результатом її роботи після подовження мандату стала публікація в державному видавництві Вашингтона тритомни-

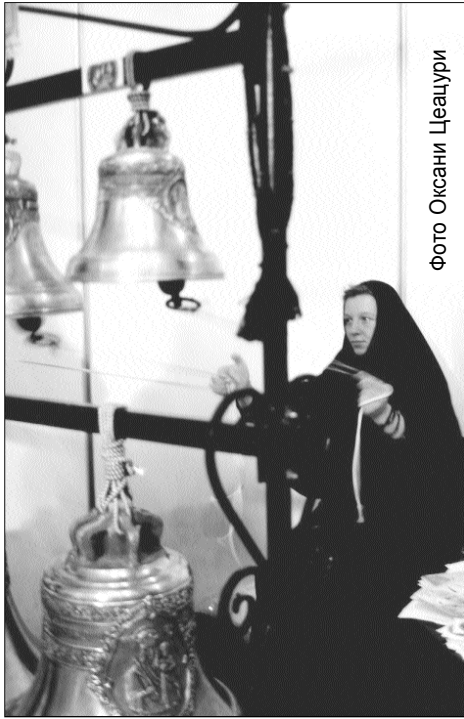

Фото Оксани Цейцури

ка свідчень очевидців трагедії голодомору. І, нарешті, сам факт існування американської конгресово-президентської комісії свідчить про патріотизм і громадську активність діаспори.

Діяльність української громади за кордоном, передусім у США й Канаді, у зв'язку з 50-тими роковинами голодомору, коли в Україні про нього ніхто офіційно навіть не згадав, стала поворотним пунктом у новітній національній історії. Радянські ідеологи відразу опинилися в глухомоку куті. Це красномовно засвідчує розсекречений документ від

11 лютого 1983 року за підписами секретаря з пропаганди ЦК Компартії України О. Капта та голови КДБ УРСР С. Мухи. Його висновок рівнозначний визнанню ідейного банкрутства: "Нам невгодно по данному вопросу вступать в открытую полемику с зарубежными националистическими писателями". Такою була єдина офіційна реакція в Києві на інформаційні матеріали про розгорнуту діаспорою у США кампанію, які я без будь-яких коментарів постійно надсилав на адресу ЦК КПУ, працюючи в 1980-х роках кореспондентом ТАРС і РАТАУ в Нью-Йорку ("Голод 1932—1933 рр. в Україні". — Київ: Наукова думка. — С. 805).

На протигагу Києву, Москва зайняла тоді війничішу публічну позицію. У квітні 1983 року в Оттаві було поширено прес-реліз посла СРСР у Канаді, майбутнього натхненника перебудови Яковлева, в якому стверджувалося, що ніякого голоду в Україні не було, а виникли тільки "труднощі через посуху". Витримані в тому ж дусі матеріали, які з'явилися наприкінці 1980-х років на шпальтах призначених для діаспори газет "Ньюс фром Юкрейні" і "Вісті з України" та на хвилях Державного радіомовлення УРСР за кордон, були настільки фальшивими, що викликали зворотну реакцію.

Події розвивалися динамічно. Партиійно-комуністична номенклатура в Києві зрештою збагнула: створювати бар'єри проти поширення історичної правди було вже неможливо. Намагаючись відмежуватися від спадщини минулого, в січні 1990 року ЦК Компартії України ухвалює постанову, в якій визнає, що голод 1932—1933 років став "справжньою трагедією народу, наслідком злочинного курсу Сталіна та його оточення". Таке враження, що це формулювання частково запозичене з висновків американської Комісії, та в ньому відсутня квінтесенція — поняття "геноцид". Тоді ж, на базі документів архівних матеріалів Інституту історії партії при ЦК КПУ, виходить у світ збірник "Голод 1932—1933 ро-

ГЕНОЦИД

ків на Україні: очима істориків, мовою документів". У вересні 1991 року в Києві відбувається міжнародний симпозиум "Голодомор-33". Із його трибуни український дослідник Р. Пиріг публічно визнає: "Сьогодні я можу констатувати з жалем і соромом, що пріоритет у розробці означеної теми належить не вітчизняним історикам, а їхнім зарубіжним колегам. Ми надто довго виконували соціальне замовлення наших ідеологів, котрі сам факт існування голоду відкидали".

Відамо належне діаспорі: саме завдяки їй правда про голодомор вперше дійшла й до нас, в Україну. Це — один із дивовижних парадоксів національної історії. Ми надто повільно прозрівали й прозріваємо — навіть після того, як з наших очей було зірвано полуду. Рональд Рейган видав першу прокламацію про український голодомор ще 1984 року. Леонід Кучма підписав указ про встановлення Дня вшанування пам'яті жертв голодомору й політичних репресій тільки 1998 року. Перший у світі пам'ятник жертвам голоду-геноциду було споруджено не в Україні, а в Едмонтоні (Канада) — до 50-роковин трагедії. Коли ж буде закладено перший камінь у фундамент Меморіалу в Києві, про будівництво якого вже кинуте стільки слів на вітер?

Викликає подив, як порівняно нечисленній українській діаспорі вдалося не розчинитися, мов краплі води, у 280-мільйонному людському океані Америки й, зберігши національну самобутність, мову, почуття патріотизму, домогтися майже неймовірного — піднесення української справи на державний рівень. Що ж заважає стати нам господарями в Україні, — нібито у своїй незалежній державі?

● **Аркадій СИДОРУК,**
член Ради Асоціації дослідників голодоморів в Україні

ЛИСТ З-ЗА ОКЕАНУ

УКРАЇНО, НЕ ПОМИЛИСЯ!

Восени 2004 року в Україні мають відбутися президентські вибори. Від того, хто буде вибраний, залежатиме доля України. Користуватись вільно правом голосу в державних виборах — це великий привілей у демократичному світі. В Україні тепер кожний громадянин має це право.

Ситуація в Україні аж надто добре відома. Українці в діаспорі, громадяни США, вважають себе частиною української нації. Вони уважно слідкують за подіями в Україні і глибоко їх переживають. А ті події аж ніяк не дають підстав до оптимізму. Економічна криза, яка все ще пригнічує більшість громадян, корупція, хабарництво, брак вільного слова у пресі, вбивства, нехтування рідною мовою, відсутність єдності, розбрат, інсинуації, до яких вдаються можновладці, — це картина сьогоденної України. Чи можна назвати її українською? Навіть депутати ВР України одверто називають діяльність влади кримінальною. Коли до того додати ще й ганебні укази Президента Л. Кучми і підписаний ним договір про Єдиний Економічний Простір, що є протизаконним і протиконституційним, — це не що інше, як промовування шляху до втрати суверенітету України та її незалежності.

Отож, маючи все на увазі, сподіваємося, що громадяни України візьмуть масову участь у голосуванні й віддадуть свої голоси за людину чесну, гідну, патріотичну, яка матиме на увазі добробут громадян, а не власну кишеню. Таким кандидатом, на нашу думку, є Віктор Ющенко.

Із таким закликком звертаються до громадян України українці в діаспорі, ширі патріоти, громадяни США.

● **Роман БАРАНОВСЬКИЙ,**
Кергонксон, Нью-Йорк

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ — ЗАПОРУКА МАЙБУТНЬОГО

У ЧИКАГО ДІЄ ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДНИКІВ ГОЛОДОМОРУ

Трагедія українських голодоморів є незагоєною кривавою раною нашого народу. Вже проминуло сім десятиків років від найбільш масштабного за територією та найбільш "урожайного" за кількістю жертв голодомору 1932—1933 років. За цей час Західна Україна встигла зазнати "радошів" приходу "перших" та "других москалів", а вся Україна — німецької окупації. Повоєнні депортації до Сибіру та на Коліму чорним крилом накрили наш край. Не оминуло нас і освоєння цілини в Казахстані. Пережив наш народ і період хрущовської "відлиги", і брешневську "епоху застою", адроповське "закручування гайок", горбачовську "перебудову і гласність". Протягом усього цього проміжку історії в Радянському Союзі тема голодоморів в Україні завжди була закритою та забороненою.

І сьогодні мало що змінилося на пострадянському просторі. Молодша сестра — Росія, що величає себе "старшим братом", вустами своїх високих державних чиновників повсюдно заявляє, що не має жодного стосунку до голодомору (якого, за її словами, взагалі, ніколи й не було), і просити пробачення за очевидні для цілого світу злочини — не збирається. І це цілком зрозуміло. Адже пробачення — це визнання своєї провини, у відповідності з чим може виникнути ситуація, коли за злочини буде виставлено рахунок, що вимірюватиметься не од-

ним мільярдом гривень чи доларів, а віддавати награбоване в українського народу злодієві — ой як не хочеться. При теперішньому українському керівництві, що заглядає до рота "матушці-Росії", московські бонзи можуть спати спокійно. Ніхто їх такими "дрібницями", як компенсація за голодомор, за примусову колективізацію, депортації до Сибіру, Воркути чи на Коліму, і взагалі, за геноцид супроти українського народу, турбувати не буде. Однак справа може кардинально змінитися після президентських виборів в Україні, і тоді хтозна-як усе може обернутися для північної суцідки та її попихачів в Україні.

Висвітленням історичної правди про голодомор займаються лише ті, кому це питання справді болить. Вони хочуть донести нащадкам правду про злочини комуністичного режиму супроти української нації. Ця копітка, але благородна справа заслуговує бути всіляко підтриманою.

Протягом десятиків років Громадський комітет зі вшанування пам'яті жертв українського голодомору, а з грудня 2002 року — Фондація українського голодомору в Сполучених Штатах Америки, проводить активну роботу щодо висвітлення цієї трагедії нашого народу перед американськими урядовими колами, громадянами цієї країни й усього світовою спільнотою. Безліч наукових конферен-

цій та академій по різних кутках США, мітинги та акції протесту, зустрічі з президентом країни та найвищими посадовцями американського уряду в підсумку давали позитивний ефект — Америка завжди підносила свій голос на захист українського народу. Активна діяльність Фондації не обмежується територією Сполучених Штатів Америки. Її представники співпрацюють зі спорідненими організаціями інших країн, де проживають українські громади. Тісні контакти налагоджено й в Україні. Щороку на історичну Батьківщину приїжджають науковці й студенти з американських університетів, де вивчаються проблеми геноциду української нації. Постійно здійснюються обміни архівними документами, історичними джерелами та свідченнями ще живих жертв страшних українських голодоморів та комуністичних репресій. Велику увагу Фондація українського голодомору приділяє тим молодим науковцям в Україні, які займаються вивченням та дослідженням цієї проблеми. В міру своїх можливостей Фондація допомагає їм методичною літературою, архівними документами та комп'ютерами, підтримує матеріально.

Багаторічний голова Громадського комітету, а тепер — Фондації українського голодомору в США, Микола Міщенко постійно проводить пошук людей, які в Україні за-

цікавлені донести до народних мас слово правди про жахіття, що спіткали українську націю в ХХ столітті — голод 1921—1923 рр., 1932—1933 рр. та 1946—1948 рр. Прикладом такої діяльності може слугувати факт вручення 8 січня 2004 року науковому співробітнику та викладачеві Острозької академії, професору, доктору Мирону Куропасю чека на суму півтори тисячі доларів, призначеного на стипендії для двох студентів цієї академії, які в своїх студіях цікавляться українським геноцидом 1932—1933 років та опрацьовують, на підставі архівних матеріалів, обґрунтовану документами розвідку про цю страшну трагедію України. Тисячу доларів Фондація надіслала й для активістів Луцького державного університету, які вготували сто тисяч листівок, що розповідають про голод і розсилаються по всій Україні, доносячи до народу історичну правду.

У планах Фондації є ще багато інших цікавих проектів, які можуть бути використані в інтересах українського народу й дозволять донести до громадян України та діаспори правду про події ще не такого далекого минулого. Сподіваюся, що читачі нашої газети найближчим часом матимуть змогу ближче познайомитися з головою Фондації українського голодомору в США та дізнатися про його багатогранну діяльність як в Україні, так і за океаном.

● **Володимир ПАВЕЛЧАК,**
Чикаго

...І ТАКІ РОМАНТИЧНІ ЛЕГЕНДИ НАВКОЛО «ЖУРБИ»

Теплого сонячного дня у квітні 1974 року я, тоді учень Черноострівського сільського профтехучилища, записався на урок фізкультури. Здається, через якісь питання з приводу призову на службу до війська. Коли прийшов на футбольне поле, розбите у долині річечки Мшанець, що неподалік владала в Південний Буг, хлопці вже грали у футбол. Я теж вибіг на поле, але... Виявляється, в командах якраз порівну гравців, і куди б я тепер не пристав, порушу рівновагу, баланс сил. Отож, нічого не залишалось, як за межами поля прилягти на вже добре підрослу траву й спостерігати за ходом гри.

Прикрість мого усамітнення, однак швидко зникла. Опинившись поза грою, я пригадав, що лежу не просто біля футбольного поля, а на знаменитому березі, де онде

в'ється річечка...

Як скло, вода блищить;
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Край берега, у затишку,
Прив'язані човни;
А три верби схилилися,
Мов журяться вони.

Усе так, як у знаменитій пісні, хіба що верб над водою трохи більше. Справді, я ж бо перебуваю в незвичайному місці. Про те, що Леонід Глібов, видатний український байкар і лірик, перебував у Чорному Острові, прочитав у документальній повісті Олександра Дека «Журливій заспів», а вже сам, опинившись тут у якості учня ПТУ, з розповіді місцевих жителів, здебільшого викладачів та майстрів училища, дізнався, що саме в цьому містечку Леонід Іванович написав свою знамениту поезію «Журба» («Стоїть гора високая...»), яка покладена Миколою Лисенком на музику, стала народною піснею.

А онде, за футбольним полем, на якому гасаять мої однокашники — майбутні трактористи-машиністи, і «стоїть гора високая». Щоправда, нині вона вже заселена. Це — Овча Гора, що ввійшла в межі Чорного Острова. А гайок під нею — ще одна деталь славнозвісного пейзажу.

Спостерігав цю картину — го-

повідается зовсім інша історія написання знаменитої пісні. Щоправда, згадується, й Чорний Острів, містечко на Поділлі, де працював Леонід Глібов після закінчення Ніжинського ліцею.

Отже, в цілому досить гарно й переконливо розповівши про історію народження пісні в Седневі на Чернігівщині, Микола Букатий не згадав, що таку ж саму претензію чи легенду на місце народження «Журби» має Чорний Острів із Поділля. Можливо, не хотів вдаватися до деталей цієї широкої й до кінця не з'ясованої історії, а може, й не відає її. Але, на мою думку, читачі мають знати легенди, пов'язані із знаменитою піснею. Бо вони, ці легенди, навіть суперечки, роблять пісенний шедевр ще знаменитішим, ближчим, ріднішим, — і чернігівцям, і подолянам, і не тільки їм.

А вивченням цих легенд, історій, суперечок детально займався Олександр Деко, чия документальна повість згадувалася вище. Якраз того ж 1974 року, тільки пізніше, коли я вже служив у війську, він побував і в Седневі, і в Чорному Острові. Нині Олександр Аврамович мешкає у Мюнхені, очолює Спілку українських письменників Німеччини, видає журнал «Соборність», однак його есей «Де стоїть гора високая?» можна прочитати в його чотиритомнику.

У своєму дослідженні Олександр Деко, до речі, родом із Чернігівського краю, розповідає легенди і про Седнів, і про Чорний Острів, наводить численні публікації, листи, розповіді, що підтримують ту чи іншу версію. Більше того, він розповідає й третю легенду — з Полтавщини, із села Кривинка.

Тижневик «Слово Просвіти» у числі 9 нинішнього року подав довідку Миколи Букатого «Така оптимістична «Журба» — про одну з найулюбленіших українських пісень, автором якої є Леонід Глібов. Несподівано для себе ми отримали відгуки від письменників Василя Горбатюка та Валентина Чемериса, які й друкуємо, не шкодуючи газетної площі, бо вони того варті. А ще звертаємося до читачів із проханням: напишіть про свою улюблену пісню та пригадайте історію, — коли і як увійшла вона у ваше життя; кого ви навчили співати; які пісні хотіли б навчити інших людей. Чекаємо!

фото О. Целяури

ра, гай, річечка, верби, човни — Леонід Глібов, очевидно, з іншого підвищення — якраз звідтіля, де знаходиться наше ПТУ. Поряд із ним збереглося приміщення колишнього Дворянського училища, де Л. І. Глібов 1856 року, на той час уже автор байок та віршів, розпочав свою педагогічну діяльність учителем історії й географії.

...Усе це яскраво пригадалось мені, коли прочитав публікацію Миколи Букатого «Така оптимістична «Журба»...» у ч. 9 «Слова Просвіти» від 26 лютого — 3 березня ц. р. У статті цього автора роз-

Тим часом у першодруку, здійсненому «Черниговськими губернськими ведомостями», під віршем стоїть такий підпис: «Л. Глібов. Октябрь, 1859, Чернигов». Остаточного вердикту Олександр Деко не виносить, вважаючи, що право на місце народження пісні можуть виявляти і Поділля, й Сіверщина, й Полтавщина, що робить її ще дорожчою кожному українцеві. Мабуть, із цим варто погодитися.

● **Василь ГОРБАТЮК,**
м. Хмельницький

Якщо моє рідне село Заїчинці, що на любій моєму серцю Полтавщині, де я народився й доріс ледь чи не до статусу підпарубка, знаходиться за 22 км від Семенівки, то Біляки — ще далі, за 25 км від райцентру, на самому його східному прикордонні... О, виходить, що від мого села до Біляків усього лише 3 кілометри? А як шов я тоді, по війні, вперше в Біляки, то здавалося мені, що похід той був за тридев'ять земель, і що я відчужений своїми ніжками чи не півсвіту.

Біляки теж, як і мої Заїчинці, —

чому я, школяр, мав сам-один іти в сусіднє село для медогляду й шеплення. Річ у тім, що з Біляківської лікарні приїздили підводою дві тьоти в білих халатах, вони й зробили всьому моєму класові шеплення... Мене ж у школі не було, того дня я цілком свідомо сачкував. Не мав іншого виходу, чи як тепер кажуть, альтернативи. А не пішов я до школи, аби не схопити двійку з математики, бо домашнього завдання — якась хитромудра задачка трапилась, яку я, незважаючи на всі мої героїчні зусилля й

СТОЇТЬ ГОРА ВИСОКАЯ...

ЛІНІЇ ЖИТТЯ

ного стану душі, коли я і світ білий були сам на сам, і я кожною клітиною свого тіла вбирив у себе той білий світ. Щоправда, мій негаданий похід за кордони села, попри все, мав одну прикрість. Річ у тім, що вдома я ніколи не снідав, із тої простої причини, що й не було чим. А тому завжди з нетерпінням чекав шкільного обіду, що склався з тарілки супу — пісного, про який кажуть — «аж курить», — із картоплиною та ложкою перловки. Але все ж то був наїдок, і він рятував мене від голоду. Вся надія тоді була на ту миску шкільного супу, вона й допомагала моїм ногам рухатися. Жаль тільки, що рятував

миску дадуть лише під час великої перерви, а я в цей час буду вже в Біляках, і тому до вечора мушу голодувати. Але заради волі можна було й тарілку супу пожертвувати — не кожен бо день випадало шастя: самому аж у Біляки сходити. А без ризику в роті я й два дні витримаю — не вперше.

Коли я піднявся на гору (садок обабіч дороги скінчився, почалися поля), то застиг від подиву й захоплення. Ліворуч і ген до обр'ю зеленіла рівнина. Мабуть, аж до невідомих мені міст Хорол та Миргород (у нашому селі ті шляхи звалися миргородським та хорольським). Праворуч гора круто обривалася, і за нею була привільна долина — річище Хоролу, там — луки, далі — очерети, плеса, озера, птаство, — даліна незабганена й загадкова, наче світ іншої планети. А попереду дорога трохи спускалася вниз, і там, де вона переходила в рівнину, починалася Середівщина — невеличкий хутірець на одну вулицю, приписаний до нашої, Заїчинської сільської ради. Хутір тому й звався Середівщиною, що був посередині між селами Заїчинці та Біляки. Потрапити в Біляки, минавши Середівщину, аж ніяк не можна було, тож я й попростував на хутір, маючи по праву руку далеко внизу привільне річище Хоролу. Дорога потроху спускалася вниз, хутір усе ближче й ближче, наче не я, а він іде мені назустріч. Ось-ось при вході до хутора буде великий видовжений ставок із вербами, дорога зав'яжеться його лівим берегом і біля вулиці поверне праворуч, огинаючи став, і далі вже простягнеться попід горою, що півколом огинає долину (Хорол у тих місцях різко повертає на схід). Отож, я йшов на Середівщину, де й мала закінчитися половина мого шляху в один кінець. Смоктало під ложечкою, я заквапився, щоб біля ставу пошукати яку-небудь молодого рогозину й пожувати, аби заморити черв'ячка. І раптом щось забриліло в повітрі, спершу ледь-ледь, а

стародавнє село і теж на лівому березі нижньої течії Хоролу. Як і в нас, так і в них місця мальовничі — широка долина, оточена пагорбами, що зветься в наших краях горами, гаї, діброви, урочища. І гори ті, себто пагорби, починаються від нашої околиці, тягнуться до сусідньої Середівщини і далі до Біляків, у яких я раніше якось уже побував, але зовсім малим... Та ще й узимку, на саних, закушаний у ділового кожуха. Тож майже нічого не запам'ятав, лише білі-білі сніги та безмежна (так здавалося) холодна пустеля, звана степом, виття ползків і вовків. Дядько, котрий нас віз, цьвохаючи коней, вражено вигукував: «Тю! Чи ти ба?... Чи ж то була не сіроманець завиває? Та й ондечки шось у березі під очеретами очима світить... А бий тебе коцюба, таки він, вовчисько!.. Небезпремінно він, бо хто ж іще?! Знову в когось скотину роздере — розвелось їх за війну!.. Н-но, но-о!.. Та хоч би ж ружжо яке було, хоч пукавка яка»...

І ось той шлях я тепер мушу подолати сам-один. Щоправда, не взимку, а по весні — та все одно. Здається, я тоді ходив до четвертого класу — це мав бути сорок сьомий, як на теперішній час, то вже минулого століття.

На всяк випадок мені розказали, як іти в Біляки, де й куди повертати, і навіть на піску очеретиною намалювали той шлях — не близький світ, як мені тоді здавалося. Тут, очевидно, треба пояснити,

не менше героїчні зусилля діда Макара, — так і не зміг вирішити. Мій добрий дід і вніс раппропозицію:

— А ти сьогодні — злиняй!

— Як? — спершу не второпав я.

— А так... Змийся. Ніби тебе й немає. А там, дасть Бог, задалуть слабкішу задачку, ти її вирішиш і отримаєш п'ятірку.

Коли другодні я з'явився в класі, певний, що небезпека вже минула, мені раптом було заявлено: оскільки я без поважних причин не був учора в школі й не пройшов медогляду та шеплення, тож маю негайно йти в Біляки, в тамтешню лікарню і все зробити, аби школа нарешті відрпортувала в район про стопроцентне виконання плану щодо охоплення дітей медоглядом...

Мене відпустили з першого уроку. Вийшовши зі школи, я насунув на лоба картузик із тріснутим козирком і вирушив у свій перший самостійний похід у сусіднє село, наче за тридев'ять земель. Прямою й широкою вулицею, що від школи вела за околицю села, я пройшов без пригод, усім стрічним гордо кажучи, що оце йду «аж у самі Біляки». За селом почав підніматися вгору. З обох боків дороги був квіттом, гудів бджолами колгоспний сад. Був початок травня, весна видалася ранньою, стояло тепло, як улітку, наді мною і над моїм селом, над полями було повно високого блакитного неба, сонця і благодаті. Я перебував на сьомому небі від захоплення та ще від якогось незвич-

далі — ясніше, чіткіше, виразніше, хоч слів ще й не можна було розібрати. Я збагнув, що десь співає жінка, і голос у неї вельми гарний, — “як у кіно”. Невдовзі я побачив співачку — вона сиділа на взгірку, неподалік дороги, на молодій зеленій траві й, схилившись над шитвом, орудувала голкою. А по обніжку ходили дві вівці з ягнятами і коза з козенятами.

Жінка була у вишиваній сорочці з тонкого полотна, барвистій спідниці, простоволоса, довга чорна коса покоїлася у неї на грудях. Незнайомка співала проникливо й ніби журно, але журба-печаль її була світлою.

Ось вона звела голову, відклала шитво і, задивившись на хутір, далі співала, наче до нього зверталася. Я тільки тоді прислухався до слів пісні — гарної пісні, що її я вже якось чув у своєму селі, але чомусь тоді не звернув на неї уваги. А тепер жадібно ловив кожне слово.

*Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай густесенький,
Неначе справді рай.*

Так вона співала, і пісня її мене раптом схвилювала. Я заляк на місці й не міг збагнути, чому ж мене так розтритвожила, збентежила ця пісня?

*Під гаєм в'ється річечка,
Як скло вода блищить,
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.
Край берега у затишку
Прив'язані човни,
А три верби схилилися,
Мов журяться вони,
Що пройде любе літечко,
Повіють холода,
Осиплется з них листячко
І понесе вода...*

Охоплений чарами пісні, я, глянувши на Середівщину, на ставок із вербами й човнами на березі, на гай попід горою, раптом збагнув: та це ж пісня про Середівщину! Про наш край! Он же попереду все те, про що співає жінка: стоїть гора високая, попід горою, і справді, зелений гай густесенький. А під гаєм, як скло, блищить річка, і напевно “долиною зеленою кудись вона біжить”. А он — “край берега у затишку”, як співається в пісні, прив'язані човни, три верби схилились і наче журяться...

Жінка співала про молодість, що ніколи не повернеться. Чому молодість ніколи не повернеться, я ще не знав, але світлий шем співачки, що таки не повернеться, передався й мені. І я... я заплакав. Це було несподівано для мене самого, я застиг, зачарований піснею, та беззвучно плакав, власне, сльози самі котилися й котилися по моїх щоках...

Доспівавши, жінка оглянулася, лагідно посміхнулася, а тоді, звившись, підійшла, взяла мене за руку, повела і всадовила на шмат рядниці, на якому сама шойно сиділа. І витерла мені сльози долонею — її рука була м'якою і теплою.

— Ти плачеш, почувши мою пісню? — запитала вона гарним голосом. — Я теж, як уперше її почула, то заплакала. Не знаю й чому. Мабуть, від щастя. А ще, може, тому, що я тоді чи не вперше відчула: оце ж навколо мене не просто земля, не просто білий світ, це — моя рідна земля, мій рідний отчий край, це моя Україна. І небо наді мною й над цими краями — теж моє, бо це — небо України... Ти чув про таку прекрасну і незвичайну країну в світі, як Україна? Оце вона навколо нас і є. І доки вона є, доти будемо й ми. І ще я подумала: як гарно в світі жити, що є в нас рідний край і своя пісня...

— А то правда, — зважившись, запитав я незнайому і таку незвичайну жінку, — що пісню ви співали про Середівщину? Про оту гору, про гай під горою, про верби і про човни. Он вони, три човни, під трьома вербами...

— Мабуть, правда. Принаймні так люди кажуть, так і я тобі кажу. Пісня зветься “Журба”, і написав її Леонід Іванович Глібов. Ти байку

“Вовк та Ягня” вчив у школі? — я кивнув. — Її теж Леонід Іванович Глібов склав. А народився він у наших, полтавських, краях, неподалік звідси, — вона показала рукою кудись у далину. — Отам, за Заїчинцями та Паніванівкою, село Веселий Поділ. Чув про таке село? — я кивнув. — Його батько був управителем маєтків у Родзязнків. Кажуть люди, що молодий Леонід Глібов, мандруючи нашим краєм, проїздив мимо Середівщини, побачив гору і гай під нею, і річку, і ставок отой з вербами та човнами на березі... І так йому все побачене сподобалося, що він і пісню склав... (Забігаючи наперед, скажу, що років через двадцять із чимось після тієї зустрічі з жінкою біля Середівщини, я прочитав про цю легенду в “Літературній Україні”. Полтавський краєзнавець писатиме про Середівщину й про те, що пісня Глібова “Журба” написана саме про наш край).

Жінка погладила мене по голові, зазирнула мені в очі й раптом вигукнула:

— О, то ти, хлопчику, голодний?! І ріски, мабуть, сьогодні в роті не мав? — кажучи це, жінка, на моє безмежне щастя, розв'язала вузлик, дістала звідти кавалок овечого сиру та коржик і дала мені. Для мене то був цілий бенкет! Коли я з'їв усе, то подякував і звівся, щоб іти.

— Ти куди це сам-один ідеш? — запитала жінка.

Я відповів, що в Біляки, у лікарню...

Та гарна і незвичайна жінка побажала мені щасливої дороги. І я пішов. І скільки йшов, стільки й бриніла в моїй душі її пісня. І здавалося, що пісню співає увесь великий білий світ, званий Україною. А самої жінки немає і не було, вона мені просто привиділася...

Того дня я без пригод дістануся Біляків, пройду медогляд у тамтешній лікарні, але біля Середівщини, як повертатимусь увечері з Біляків, не побачу більше гарної жінки і мені навіть подумается, що все то була омана. Видиво якесь незвичайне, хвилююча мара. Але ж наді мною, як ітиму долодою тим краєм, лунатиме — здається над усім світом лунатиме — сумом сумовитим, як сама печаль-журба українська, наганяючи туск на серце, пісня про те, що весна ще вернеться, а “молодість... не вернеться, не вернеться вона!...”

Сьогодні, більш як через піввік після тієї події, я вже точно знаю, що се так. Себто, молодість не повернеться. Ніколи. Як і саме життя. А про жінку ту й досі не можу збагнути: була вона насправді чи не була? Чи все то мені привиділося? Але ж хто тоді співав, хто пас овець та козу край шляху, хто пригощав мене, голодного, овечим сиром та коржиком, хто витирав теплою і м'якою долонею роздінки моїх дитячих слізок? Хто вперше в моєму житті говорив мені незабутні слова про Україну, єдину в світі білому країну мою, що їх я запам'ятав звідтоді назавжди? А мабуть-таки вона була, добра й незвичайна жінка, українка на українській землі під безмежним українським небом із смуткуватою, але й світлою в зажурі, як саме наше життя, піснею на устах. І мовби ж нічого такого тоді й не сталося, проте звідтоді, після тієї зустрічі з жінкою край дороги на хутіреш Середівщину, в душі моїй шемливо й радісно водночас бринить її співуча журба й бринить, і я з тих уже далеких дитячих літ своїх знаю, що я ж таки є у світі білому людей планети з ласкавим іменням Земля, і є українцем.

На своїй, на українській землі.
*Як хороше, як весело
На білім світі жить!..
Чого ж у мене серденько
І мліє, і болить?..*
Але хто мені про те скаже? Та й чи варто...

● **Валентин ЧЕМЕРИС,**
м. Київ

ЩЕМ ВИСОКОЇ СТРУНИ

Дякуймо долі, що маємо щастя відгукуватися тремким звучанням на шем високої ноти, що потаємна краса пісенна відлунує у твоїй душі рідним бринінням.

Подібний стан пережив нещодавно, слухаючи спів прекрасної львівської співачки Ольги-Галини Гавриш.

Зустрілися ми у видавництві “Ліга-Прес”, де вийшли три її книги. Поспішала, бо запізнявалася. Відразу вибачилася:

— Щойно з вистави. Була королевою!..

І з певною долею смутку:

— Раніше грала в тій виставі принцесу, тепер — королеву!.. Що ж, принцесою була понад двадцять років тому, треба й честь знати...

Мовилося про виставу “Чарівне кресало” Львівського театру опери та балету імені Соломії Крушельницької, де Ольга-Галина продовжує “виспівувати” артистичний стаж, хоча основне місце її праці від кількох літ — викладач вокалу Львівського музичного інституту імені Миколи Лисенка (для багатьох, як і для мене, — навічно консерваторії).

Мені знетерпелилося нагадати, що вона співала власне у моїй виставі, яка йде на сцені вже ось тридцять років, побивши чи не всі рекорди, — бо невдовзі відбудуватиметься 250-а вистава.

— Здивувалася, та й вибачилася: ми, співаки, пам'ятаємо творців опер — композиторів, а от авторів лібрето, хоч би мене й торгували, не могла б пригадати — навіть із тих, які були такі моїми, в яких виконувала провідні ролі...

Однак — менше з тим. Домовилися зустрітись через десяток днів — вистава йтима знову під час шкільних канікул, то цікаво побачити давню знайому в новій ролі, бо такі ще не бачив.

А поки — роздаровувала свої книги, адже видавництво подбало, щоб усі три вийшли друком напередодні Різдва Христового, Нового року.

І от маю ці три томики, перечитую їх. Два-то не забрали надто багато часу, адже це — репертуарні збірники. Обидва й назву мають ту ж саму — “Росинка батькового поля”. Один — із її власного репертуару, другий — із її викладацького репертуару, підбраного для навчання співу на суто українській основі. Тож обидва збірники укладені

з українських народних та авторських пісень та романсів. Того глибинного, що найповніше відбиває одвічну українську мораль у її питомих бриніннях.

Потішає душу, що в її репертуарі є і декілька пісень на мої слова — адже доля поєднала мій поетичний шлях зі шляхами кількох львівських композиторів, і наші спільні пісні, принаймні частина із них, відзначалися на певних конкурсах, ставали призерами, чи й кращими піснями року.

Знаючи добре Ольгу-Галину Гавриш ось уже майже тридцять років, я з певністю можу стверджувати: у своєму високому покликанні, у всій своїй жертвній праці вона незмінно послуговується принципом прилучення своїх слухачів до одвічних високих моральних засад, виплеканих віками нашим народом.

Для підтвердження мені хочеться навести слова львівської поетеси і педагога Марії Чумарної із передмови до одного з названих репертуарних збірників: “Так звучать пісні Ольги-Галини Гавриш. М'яко, як голос її рідного довілля, широко і вільно, як співає для неї рідне поле. Широ, як цвіте на долоньці світу її рідне містечко Ширець, що на Львівщині. Ця унікальна співачка навіть на оперній сцені не уніфікувала свого голосу до тієї межі, за якою вже не відчуваєш голосу землі...”

Третя із книг авторки — “Символіка української пісні”. Це своєрідний виклад естетичних засад співачки і педагога, монографічне узагальнення символічних ознак рослинного і тваринного світу, які стали знаковими в нашій багатовіковій пісенній творчості, усталилися до символів-ознак характерів, долі, чуттів. Починаючи від коликотих котиків та півників, до калини і верби, терну й тополі, сокола, орла, зозулі, горлиці, барвінку, рутим'яти, мальви, рожі — і так аж до начебто безсердечних піску та каменю, оспіваних ще в передвічних колядках та шедрівках як матеріалу для творення земного світу.

Не дивно, що дослідження Ольги-Галини Гавриш базується на величезному аналітичному надбанні великого львівського, на жаль, уже покійного, дослідника пісенної фольклористики Григорія Нудьги, зокрема на його двотомнику “Українська дума і пісня в світі”. Що говорити, нині жодний

ВИСОКА НОТА

фольклорист, жоден пісезнавець не може обійтися без праць Г. Нудьги.

До речі, цікаво відзначити, що минулого року інше львівське видавництво — “Сполох” — започаткувало низку кишенькових видань саме з української пісенної символіки. Зачали із дерев — верби, вишні, калини. Очікується продовження цієї вельми цікавої праці.

Приємно відзначити, що у своєму дослідженні пісенної символіки авторка шукає пов'язань із історичними етапами розвитку української історії, української долі. Тож цілком обгрунтовано доводить, що стрілецько-повстанська обітниця підняти червону калину, розвеселити Україну знаходить тут своє доцільне місце. Як і образ зозулі в невірних плачах, засланській каторзі...

До своєрідних символів зачислила Ольга-Галина і кольори — вони напевно усталилися у своїх значеннях передавати людські чуття, особливо, коли це стосується жіночої долі. Як от: червоний колір — колір крові та вогню, життєвої сили; білий — символ чистоти й невинності; чорний — колір ночі та смутку, жалоби; поєднання червоного та блакитного означає вірність і кохання.

Закінчується дослідження Ольги-Галини Гавриш тривою за сучасний і майбутній стан рідної пісні — адже чуже народові керівництво держави орієнтується у своїй культурологічній діяльності на чужі зразки, на ту каламутну хвилю збоченських інвектив, які нині заповнили телефір, концертні майданчики, знаходять не лише владне благословення, а й фінансову підтримку.

Тож і цитує авторка слова з вірша гздуваного вже з побожністю Григорія Нудьги:

Не радує мене весна,
А на душі — сніги.
Перед народом за пісні —
Борги, борги, борги...

Приєднуємо до цього. І все ж, щодо співачкої та педагогічної діяльності самої Ольги-Галини Гавриш, — то вона звучить напевно на високій ноті, знаходячи владний відгомін у людських серцях.

● **Микола ПЕТРЕНКО,**
м. Львів

ДІТЯМ У СПАДОК

**ЧОМ, ЧОМ,
ЧОМ, ЗЕМЛЕ МОЯ**

Музика Д. Січинського

*Чом, чом, чом, земле моя,
Так любя ти мені,
Так любя ти мені?
Чом, чом, чом, земле моя,
Чарує так мене
Краса твоя?
Чим, чим, чим манить мене
Пташин твоєї спів,
Пахучий цвіт лісів?
Чим, чим, чим манить мене
Вода річок твоїх,
Що тут пливе?
Тим, тим, тим,
дитино, знай,
Що тут ти вперше світ
Уздріла в цвіті літ.
Тим, тим, тим,
дитино, знай,
Що води ті й ліси —
Твій рідний край.
Тут, тут, тут діди твої
Пролили кров свою
За віру й свободу!
Тут, тут, тут усі твої
Найближчі серденьку
І дороги.*

фото Ганни Оборської

Стрічку наснажує сквородинський тонус пошуку істини. На екрані розгортається сучасність, точніше — досвід осмислення цієї сучасності в її ключових постатях і подіях. Досить суб'єктивний досвід. Проте сумніваюся, що в намаганні триматися “об'єктивної” точки зору, світ поставатиме автентичнішим... Автори проекту назвали його поетично-документальним дослідженням. Фільм, про який йдеться, складається, власне, із дев'яти майже самостійних фільмів, кожен — по двадцять п'ять хвилин. Персонажі, які опиняються в кадрі, говорять про складні й глибокі речі: віра, надія, традиція, творчість, вибір...; розмірковують про перемоги й поразки, втрачені можливості й нерелізований потенціал українців... У той же час уся картина досить динамічна, із виразним ритмічним малюнком...

Розмова із паном Станіславом була для мене ніби продовженням тих внутрішніх діалогів із людьми, які промовляли з екрана. Щоби зберегти цю делікатну матерію взаємності, я намагався уникнути першого лобового запитання до автора фільму, і просто ввімкнув мікрофон, коли відчув, що атмосфера стає суголосною моїм запитам.

— ...Люди з певним життєвим досвідом чомусь, передусім, фіксуються на зорових речах, аналізують, як фільм “зроблено”, і не чувають, про що говорять персонажі фільму. А для мене був не менш важливим зміст. Ми збрали в проєкті людей не випадкових і не випадково... І коли ми обговорення фільму починаємо із суто візуальних речей, — мені шкода. Не так важливо — погодяться зі мною глядачі чи ні. Але хочеться, щоб вони висловлювалися, щоб фільм штовхав їх до прийняття рішень, зрештою.

Наша програма про вибір... Часи змінилися, і нині маємо те, про що раніше лише мріяли. Як ми цим користуємося? Куди ми йдемо, що ми будемо, хто ми є?! Ми говоримо, що прагнемо ввійти у світову цивілізацію. Але що ми реально пропонуємо світові?! Зрозумійте, у нас є що пропонувати. Але питання: хто це може належно робити?..

— Так, коли ми самі не усвідомлюємо, чим володіємо, як ми можемо це пропонувати? Адже перш, ніж робити це, необхідно адаптувати свій набуток до сучасного світосприйняття, зрештою — до викликів історії...

— Ми ж довгий час не знали власної історії. Впродовж останніх десяти—тринадцяти років ми відкриваємо величезні її пласти, “з чистого аркуша” усвідомлюємо постаті, про які раніше й не чули, події, що про них мали туманне уявлення... Історія — це вибір. Ми збрали людей, які свій вибір зробили і роблять. Не колись — одного разу і на все життя. Ні! Вибір — то все, що відбулося, відбувається і мусить відбуватися. Як каже в одному із фільмів Мирослав Маринович: “Якщо ти не встиг зробити вибір у минулому, якщо ти не знаєш, який вибір зробити, але хочеш — не хвилюйся, у тебе є ще шанс”. Коли не знаєш який, — зроби моральний. Це немало. В сучасному світі, де дуже гостро стоять питання добра і зла, важливо зробити свій вибір стосовно того, що відбувається довкола.

І ті люди, яких Ви бачили у проєкті, які зробили вибір, — вони власним досвідом розчищають простір, в якому ми всі живемо. На переглядах фільму я спостері-

гаю, як молодь цікавиться цими проблемами. Це, справді, — надія на те, що є майбутнє у цієї країни. Ми мали і маємо цілі покоління обдурених людей, які свято вірили в ідею, нав'язвану їм упродовж десятиліть, — і тепер вони ошукані, зневірені. Трагічна ситуація, бо ці люди не хочуть вірити, що зміни на краще — можливі. Вони стомилися вірити — і це їхня принципова позиція. Молодь же інша... вона бажає перемін... хоче навчатися, відкривати себе і світ. І справді запропонувати йому щось позитивне.

— Вам доводиться стикатися з ситуаціями, в яких людина намагастися позбутися тягаря відповідальності, — з тим, що Еріх Фром назвав “втечею від свободи”?

— Так. У наше суспільство прийшла демократія, та я не впевнений, що дуже багато людей цьому зраділи. Коли такі зміни відбуваються, необхідно співвіднести себе з тим процесом. А що то значить — зробити моральний вибір, коли сьогодні ці поняття

віра, й демократія безсилі? Як Ви бачите цю ситуацію?

— Є речі, які ми нині починаємо вчити спочатку... Я не знаю... Звернувся знову до прикладу Мирослава Мариновича. Його було засуджено на десять років таборів. Ще молодою людиною (йому було тоді двадцять п'ять) він брав участь у роботі Гельсінської групи. Група повністю була заарештована, знищена. У фільмі пан Мирослав розповідає, як кагебіст звернувся до нього: “Розумієте, якщо Ви не з нами, — Ви проти нас...” І Маринович далі каже: “Може, тому, що я був молодий і не сповна розуму, я зробив свій вибір і відповів: ну, то я проти вас”. Потім в обставинах табірної життя він на практиці почав розуміти такі речі — як то любити ворогів своїх. Поруч були люди, яких він поважав, і він бачив різне ставлення до оточення. Одні ненавиділи прислужників режиму, озброєних автоматами. Інші ж розмовляли з ними, намагалися побачити в них людський образ.

Кримський — кожен у свій спосіб ведуть мову про те, як віра здатна впливати на нас внутрішньо і розчищає отой простір навколо.

Про те, що ми не знаємо, хто ми є, і вважаємо, що людина тут — це маленький гвинтик, від якого нічого не залежить... Ми через це вже проходили. Наше покоління у вісімдесяти роки знало, що ця система, цей тоталітаризм ніколи не зміниться. Це неможливо було уявити. Але пройшло десять, двадцять років — усе змінилось. Той колосс гепнув і розсипався, і тепер важливо, як ми з того виходимо і з чим. Є багато різних думок і сподівань, що їх мені хотілося втілити в нашому першому проєкті. “Будуючи дух” — таким чином ми його означили для себе — це лише перша спроба підходу до теми. Адже, коли починаєш це робити, думаєш, що це хвилиноє всіх, усі тебе розуміють. Але згодом приходиться усвідомлення, що це не так.

Я не впевнений, що мій проєкт усім “відкриє” очі на ті на-

даного. Я багато мандрував та бачив чудові місця і міста, проте лише в Києві я — вдома.

Це рішення моє і водночас не моє... Кожен із нас хоче зрозуміти, для чого він тут, на цій землі. Можливо, саме таким чином, через фільм, я намагаюся визначитися з цим.

— А як Ви виходили на тих людей, на спілкуванні з якими побудовано фільм?

— Знову ж таки — це той випадок, коли ти хочеш щось зробити, і відчуваєш, що то не лише твоє бажання, але й певне благословіння... Мені запропонували ідею зробити щось, а що саме і як — то вже залишалось за мною.

Наприклад, дуже хотілося запросити у фільм Ролана Сергієнка. Час минав, і я розумів, що в мене такий маленький бюджет, що мені навіть зайвий раз не випадає телефонувати до Москви. І от одного дня ми знімали у Братській церкві Києво-Могилянської академії виконання давніх духовних співів (ірмосів) у виконанні акторів Львівського театру ім. Леся Курбаса. І я раптом побачив серед аудиторії Ролана Петровича. Наступного дня ми вже знімали перегляд його фільму “Відсебе” у кіноклубі Академії.

Ще раніше я переглядав у “Time”, і мене вразило похорону молодих людей — те, що це могло мати зв'язок із Роланом Сергієнком, я тоді не знав, але відчув, що це має стосунок до задуманого мною фільму. Я не міг позбутися того образу: процесія з молодих людей, і вони несуть фотографії хлопця і дівчини, які загинули в ході операції зі звільнення заручників у Московському театральному центрі на Дубровці. Пізніше Ролан Петрович розповів про трагедію, яка сталася в його родині. Тоді, на Дубровці, в нього загинув онук, і фото цієї дитини я й бачив свого часу в американському часописі. Цей болісний епізод став основою однієї з серій фільму.

— Зустрічаючись у процесі зйомок фільму з такими неординарними особистостями, як Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій Кримський, — наскільки я зрозумів — Ви шукали не лише цікавий матеріал для проєкту, але й дуже особистих відповідей для себе?..

— Коли я зустрічався з цими людьми, я не думав про фільм, чесно кажучи. Головне — атмосфера спілкування, і це відзначали самі учасники проєкту. То все дуже світлі особистості, й у мене після цих зустрічей, необхідних для створення фільму, залишилося враження, що ми спілкувалися як однодумці. Я не кажу, що ці люди мене в чомусь переконали чи утвердили в тих думках, з якими я прийшов в Україну. Але амплітуда наших думок співпадала. Мабуть, саме тому всі вони погодилися взяти участь у проєкті. Адже були ті, хто не погодився, — хтось хотів грошей, хтось ждав докладних роз'яснень щодо задуму фільму, а ті, хто відгукнувся відразу, зрозуміли, що мені хочеться зробити. Тому спілкування було дуже довірливим.

Я винис із цієї роботи таке переконання, що ті проблеми, про які ми говоримо: про вибір, про підстави цього вибору, — вони надзвичайно актуальні для українців. Сьогодні. Що буде завтра, не знаю. Тому основне відчуття — треба встигнути. Час ще є, але хто знає — скільки...

Розмову вів
Микола СКИБА

СТАНІСЛАВ СУКНЕНКО:

«ІСТОРІЯ — ЦЕ ВИБІР»

Я так і розминувся б із авторами проєкту, коли б не випадок. Справді, за тими ніби випадковостями часто тягнуться тонкі, мов павутиння, тендітні, але доленосні зв'язки, що з них і снується тканина життя. Так у мене трапилося із фільмом Станіслава Сукненка і Зінаїди Фурманової “...і буде нова земля”. Як зазвичай трапляється з українським культурним продуктом, — майже жодного резонансу в інформаційному просторі...

абсолютно знівельовані.

Ми робили наш фільм як роздум про те, на якій основі, на яких принципах можна побудувати демократичне суспільство. І виявляється — нам не треба відкривати америк, адже людство тисячоліттями знало, що тією основою є віра. Десять заповідей — тоді й сьогодні — вони діють. Якщо ти не знаєш нічого іншого, — постався до цього без іронії. Можливо, сьогодні слід задуматися, що нам у тих старих книжках пропонували. Чому б не погодитися не знищувати все навколо себе й не зводити ту вежу на крові?

— У Вас щойно прозвучали два ключові для сучасного українського соціуму поняття: демократія і віра. Я дозволю собі деяко провокативно запитання. Десять заповідей... Мойсей дав колись їх своєму народу, визволяючи його з рабства. І через певний час ці люди, виховані на мудрих заповідях, при зустрічі із іншим духовним лідером вигукнули: “Розпни його”, — й зробили вибір на користь розбійника (хай навіть “благородного”), але відитовкнули людину, яка сказала: “Возлюби ближнього”. Демократія... Прийнято вважати її колискою Давню Грецію. Громадяни афінського полісу в пору його розквіту прирекли на смертну кару Сократа. Це була цілком демократична процедура... Що ж — бувають ситуації, коли і

Між ув'язненими виникали суперечки на кшталт: “Що ти собі дозволяєш? Що про тебе подумають?”

І пан Мирослав оповідає, як одна людина спитала у нього: “А тобі не важить, що ти сам про себе думаєш?” Людина створена за образом Божим. І навіть коли цей образ не такий, яким ми його хочемо бачити, коли він, мов пожакакий папір, — його треба розчистити, розправити. Зробити це не ненавистю, не кров'ю, не жертвами. Маринович зробив свій вибір, але то був непростий крок.

Так, — ті розп'яли, ті — прирекли. Але ж не тому, що закони, якими вони користувалися, були на крові. Люди трактують усе, як їм того хочеться. Річ у тім, що ніякий закон — десять, дванадцять, п'ятнадцять заповідей чи пунктів — не буде діяти, якщо кожен із нас не усвідомить, хто він є і заради чого цей закон для нього існує. Жоден закон не буде діяти... Поки людина не відкриє його сама в собі...

Ми говоримо про це у фільмі. Усі наші герої — то люди віруючі. Не у вузькому конфесійному розумінні. Цей фільм не про релігію, і люди, які з'являються на екрані, не говорять, у якій вони церкві, — мова про те, що вони реально роблять: Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій

прочуд прості речі, про які в ньому йдеться. Адже дуже часто трапляється так, коли, замислюючись над якимись ґрунтовними речами, не знаходиш відповіді, не знаходиш суголосся своїм думкам ні в газеті, ні в тому, що демонструє телебачення. Останнє, скоріше, являє повну неадекватність своєму світосприйняттю. Наш фільм — це підтримка тим, хто мислить, прагне щось зробити для України, але відчуває самотність, тому, що не відає, що зовсім поруч є такі самі, як він.

— Тобто, Ваш фільм є результатом того сутнісного вибору, що про нього Ви казали, — світоглядного, ціннісного, екзистенційного?..

— Звичайно. І навіть географічного, коли хочете. Адже я повернувся в Україну не тому, що у мене щось не склалося в Британії, — мені досить багато там вдалося — у плані матеріальних можливостей, наприклад, я тут не маю і десятої долі того, що мав там. Але цей вибір — вибір душі. Бо коли відчуваєш, що Бог тебе наділяє певними талантами, ти мусиш їх примножувати і розвивати. Маючи творчу працю там, я відчував, що логічніше використувати це тут, для свого народу. Я роками мріяв про це. Київ мене не відпускав, переслідував у снах, у роздумах... Я про це кажу у фільмі — там немає нічого виги-

РЕПЛІКА

ХОТИНЕНКО,
ЯК КРАЩЕ...

Усе в цьому житті не випадкове. У цьому вкотре переконався, коли підлодку "Слов'янка" з фільму Володимира Хотиненка "72 метри" наздогнала не тільки німецька міна, але й 50-річний ювілей передачі Криму у ведення Української РСР. На перетині двох цих тем і народилися чергові хворобливі міркування про те, що ж таке Україна (і все українське) для Росії.

Спочатку про фільм. Якщо двома словами, то він затиснутий у рамках визначень "гарний фільм", але "не шедевр". Майстровитий Хотиненко неминуче падає під порівняння зі своїми більш молодими і, на жаль, плідними соратниками. Ось вам національні особливості армійського комікування "під Рогожкіна", а ось — ширий націонал-патріотизм в іронічній обгортці "під Балабанова". А ретро-кадри благословенного севастопольського вальсу явно нав'яні сонячним стомленням а-ля Імператор всея Кіно-Русі Михалков.

І все б добре, якби не нестерпні хохла (слово "українець" у фільмі, звичайно, не вживається). "А-а, так ти хохол? Точно хохол? Я так і знав, що хохол!" Саме так висловлюється один із найголовніших і, без сумніву, найсимпатичніший персонаж фільму у виконанні Марата Башарова. Ось вам ще один привіт від балабановського "Брата-2". Пам'ятаєте фразу сухоруковського героя, що стала приказкою: "Ви мені ще за Севастополь відповісте, гади!"?

Відповіли. Правда, в іншому фільмі, але по повній програмі. Складна лоскїлива тема розподілу Чорноморського флоту подана зі слонячою тонкістю й добірністю. Підсвідомо й сам починаєш ненавидіти всіх цих продавців нахаб із широким розкоштисим "г". І захоплюєшся радянськими (читай — російськими) моряками, які відмовилися від української (читай — ворожої) присяги. Ні, я не сумніваюся, що були й такі флюгерно-хамовиті замполіти, які миттю перефарбувалися з комуністів у націоналісти. Сам їх бачив. Але зображувати всіх, хто прийняв українську присягу, — боягузливими відщепенцями, що продалися за кабанчика і город, зонайменше, некоректно. А за великою мірою — підло.

Через те, що правда ніколи не буває одноколірною, вона завжди десь посередині. Тому що в суперечці двох близьких людей (і народів) завжди неправі обидва. І праві обидва. Тільки кожен по своєму. А мудрість у тім і полягає, щоб слухати (і чути) не тільки себе, але й інших.

Інакше виходить, що патріотизм одного народу затверджується за рахунок обплювання іншого. Особлива пікантність ситуації у прізвиську режисера — Хотиненко. До речі, до кінця фільму він усе-таки згадав про політкоректність: коли єдиний, кому призначено врятуватися напевне, виявляється все-таки хохлом, тобто — українцем, що правда, тільки наполовину (на більше, мабуть, політкоректності не вистачило). І після цього лікар Черненко у виконанні Сергія Маковецького починає співати пісню, яку співала йому мама: "Як служив же я у пана першеє літо, та й літо..."

О, глибини архетипової підсвідомості! Невже єдине позитивне, що можуть робити українці в російському кіно, так це співати?..

А фільм, повторюся, усе-таки гарний. Але не шедевр.

Коли б тільки не ці хохла!

Або, якщо перефразувати надзвичайного і повноважного посла Росії в Україні: "Хотиненко, як краще, а вийшло, як завжди..."

Олег КУДРІН

НАВКОЛІШКИ ПЕРЕД ФАННІ АРДАН

Третього квітня 2004 року, опівдні у холі готелю "Прем'єр палас" зібрався чималий натовп, абияк вишикуваний у галасливу чергу. "Ой, — подумала я при вході, — невже так прискіпливо-бюрократично перевіряють акредитації?" Виявилось, що це черга журналістів до ліфта — таблички сповіщали: "Прес-конференція з Фанні Ардан на 8 поверсі". На щастя, встелені килимами східці були неподалік, а бажання зайняти зручне місце, щоб якнайкраще розгледіти і почути омріяну актрису, допомогло піднятися на восьмий поверх пішки.

Передчуття, як то кажуть, мене не обдурили. Кінозірки ще не було, проте оператори, незворушні, наче військ перед боем, стояли за два метри від столу з мікрофонами. За ними — ряди крісел для журналістів. Телекамери на високих штативах заповнювали простір між спинами операторів... Ні вмовляння, ні переконання, ані погрози організаторів не допомогли впорядкувати місця для преси, проте всі суперечки миттєво припинила поява Фанні Ардан у супроводі радника з питань культури при Посольстві Франції Олів'є Гійома, відповідального за дослідження ринку країн Центральної та Східної Європи Unifrance Жоеля Шарона, а також Генерального директора кінофестивалю "Молодість" Андрія Халпахчі. Дуже швидко журналісти потіснили операторів і стали з ними пліч-о-пліч. А фотографам — вдалося протиснутися наперед і цілу прес-конференцію знімати Фанні Ардан, стоячи перед нею навколішках.

Мадемузель, тобто панна Фанні Ардан, відкривала "Французьку весну в Україні" словами: "Актриса завжди сповнена сумнівів. Актори рухаються в темряві, і найбільше щастя для них — пережити віддачу за свою працю. Тому я щаслива бути сьогодні серед вас".

Запитання до Фанні Ардан стосувалися природи акторства, співпраці з режисерами, сцен у конкретних фільмах. Відповіді склалися у розповідь-монолог: "Актор — це загадка. Причини, з яких стають акторами, були і є невідомими. Я завжди вважала, що стимулом для актора є задоволення. Хоча й правда, що актори залежать від бажань іншої людини — режисера. І в цьому немає справедливості чи несправедливості — бажання режисера не контролюване. Але якщо режисер пропонує роль мені, — це значить, що він хоче саме мене, і вже половина роботи для мене зроблена, бо акторові потрібна любов, акторові потрібна теплота, завдяки якій він розкривається. Кожного разу, коли ти знімаєшся в нового режисера, потрапляєш у новий світ, який дозволяє розкритися по-іншому."

Ніколи я не піду до режисера, якого обожнюю, із закритими очима. Це найвища печаль — зніматися у великого режисера і грати роль, яка мені не подобається. Я краще перечекаю і буду шукати чогось такого, що, врешті, може й не збутися, аніж попроцювати зі своєю мрією. Думаю, що у кіномистецтві краще керуватися своїм інстинктом, аніж стратегією. Якщо помиляється у стратегії, значить губиш все, а якщо працюєш за інстинктом, то задоволення від цього конкретного часу залишиться назавжди.

Моє найбільше задоволення у відпустці —

ОСОБИСТІТЬ

Фанні Ардан, французька акторка. Знімалася у кінострічках відомих режисерів: Ф. Трюффо ("Сусідка"; "Веселенька неділя"), Ф. Дзефіреллі ("Каллас назавжди"), Ф. Озона ("8 жінок") та багатьох інших. Грала в екранізаціях творів Бальзака, Пруста...

нікуди не їздити, залишатися у Парижі і ходити в кіно. Кіно для мене — без статі, без національності, без віку. Вирази "молоде кіно" чи "кіно молодих режисерів", або ж "французьке кіно", "жіноче кіно" створюють своєрідні гетто. Є і молоді режисери, і старі, а іноді, незалежно від віку, у них однаковий менталітет. Тут усе залежить від енергії, ентузіазму, новизни.

Створення персонажа — теж загадкова справа. Я вже казала, що можу грати тільки тих героїв, які мені подобаються. А якщо вони мені подобаються, це значить, що я їх розумію, відчуваю їхні емоції. Я завжди довіряю своїм героям. Але це правда, що актор — людина в масці, він є лише результатом своєї власної суті. Коли тобі складно зібратися, зосередитися перед сценою, це значить, що ти раптово зіштовхуєшся зі своїми власними "провалами". Не знаю, чи граю я когось персонажа поза сценою, але я точно граю. Усі суспільні стосунки граються, як ролі.

Визначальним для мене став мій найперший фільм — "Сусідка" Франсуа Трюффо. Завдяки йому я стала кіноактрисою. На той час усе було дуже замкнено — ти була або театральною актрисою, або телевізійною, або кіноактрисою. Треба було вибирати — або-або. Як театральна актриса, я вважала, що ніколи не стану кіноактрисою. Врешті-решт, це збулося, як подарунок. Я вірила в усі фільми, в яких знімалася. Під час зйомок була щасливою. Я вірю в алхімію того, що відбувається на зйомках. Іноді я грала краще завдяки іншим акторам. Працюючи з деякими партнерами, можна забути про камеру. Але є й такі, через яких просто соромно бути актрисою.

Акторам-початківцям можу сказати так: "Любіть, любіть і любіть свою професію! Йдіть уперед цією дорогою, як божжевільні, нікого не слухайте — йдіть своїм шляхом". Є актори, до яких успіх приходить у двадцять років, а до деякого — і в сорок. "Встигати" в акторстві — це неконтрольована алхімія. Єдине, що є важливим, — це чесність".

Актриса вміло уникала конкретних відповідей на некоректні запитання. Одне з них (Чи правда, що відновився ваш роман із Жераром Депард'є?) змусило Фанні Ардан зробити коротеньке резюме: "Це правда, що українці завжди в курсі всіх справ, не знаю, як ви все це встигаєте. Можу сказати, що Жерар Депард'є є одним із найголовніших людей у моєму житті. А журналісти іноді брешуть, а іноді стають пророками. І

задають питання, які ніколи й нізащо не задасть чоловік за столом".

Набагато приємніше було почути від Фанні Ардан її думку про українських жінок: "Навіть не знаю, звідки в мене це уявлення, але я завжди вважала, що українська жінка дуже сильна і смілива. Для мене українки — це красиві жінки, які приїжджають у Париж, які люблять пригоди. У всіх українських жінок — світлі обличчя. Хоча я майже впевнена, що вам так не здається, бо ви самі є українками — у вас інші враження про себе. Так само, як я нічого не можу розказати вам про французьку жінку, бо бачу її зсередини, зовсім по-іншому, аніж ви".

Проте про себе актриса все ж таки розповіла: "Я завжди жила у великому безладі й ніколи не відчувала гармонії тільки тому, що гармонія мене не цікавить. В юності я вважала себе дуже некрасивою. І я будувала себе. А потім стала довіряти життю. Напевно, де-що і в самому житті, і в професії я "провалювала", але ні за чим не шкодую. Не вважаю себе заручницею своєї слави, бо головне в моєму житті — це гра: і в кіно, і в театрі. Моя найбільша позитивна риса — уміння кидатися вперед. Більше вірю в інстинкт, аніж у розум. Більше люблю покавання, аніж розкаяння. Завжди віддавала перевагу конкретному теперішньому моменту. Постійно згадую вислів: "Жити треба, як перед смертю". І тому все, що відбувається з тобою, мусить бути вартісним."

Завжди кажу ще так: треба бути вільним і не боятися свободи. Свобода — це відчуття, яке з'являється, коли тобі 12—20 років. Якщо ти залишаєшся вірним тому, в що вірив у 20, — це і є свобода. Не компрометувати себе, не втрачати своєї душі, не продаватися. Я ніколи не належала до жодної політичної партії чи групи — я абсолютний індивідуаліст — так розумію грані безумної любові до свободи".

Невимушеність Фанні Ардан, особлива природна краса, легкість манери спілкування заімпонували всім, як і відповідь на найперше запитання прес-конференції: "Різниця між зіркою і актрисою дорівнює різниці між милом і парфумами — парфумами ти користуєшся час від часу, а без мила не можеш жити. Така ж різниця між зіркою і актрисою: зірка — це парфуми, а актриса — це життя".

Нонна-Анна СТЕФАНОВА

ПРИ СВІТЛІ СЛОВА ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

2 квітня — день, коли біля могили Олесея Гончара на Байковому цвинтарі щороку збирається багато людей — не випадкових, а тих, хто пам'ятає про Олесея Терентійовича як про батька великого українського роду, людину, чисті любові вистачає на всіх, письменника, чие Слово, наче зерно, проростає з кожним весняним поколінням.

І нині природно було бачити тут голову Національної спілки письменників Володимира Яворівського, й академіка Сергія Комісаренка, і голову Київської письменницької організації, професора Анатолія Погрібного, земляків Олесея Гончара з Дніпропетровська та Полтавщини, і ще десятки людей, які гуртувалися навколо Валентини Данилівни Гончар, дружини Олесея Гончара, — упорядника його «Щоденників», творів художніх і публіцистичних, вірного друга, що поклала собі за мету зробити все, чого не встиг довершити видатний подвижник української духовності.

Як уже повідомляла наша газета, цьогорічним лауреатом премії ім. Олесея Гончара став Олесь Воля, чия книга «Мор» доносить до нас голоси українців, замордованих Голодомором-33.

Диплом лауреата та медаль йому вручили того дня у приміщенні НСПУ, де відбувалася урочиста

церемонія нагородження лауреатів. Академік Микола Жулинський виступив із промовою про творчість Олесея Гончара. А потім увагу присутніх захопила творча молодь — ті, хто змагався за Міжнародну літературну премію імені Олесея Гончара, засновану 1998 року німецькими меценатами, міжнародними громадськими діячами — письменницею пані Тетяною Куштівською та підприємцем паном Дітером Карренбергом із міста Ессен спільно з НСП України.

Усього за сім років нагороди удостоєні понад 20 молодих авторів, що представляють міста України: Рівне, Дніпропетровськ, Львів, Харків, Умань, Лубни, Запоріжжя, Краматорськ, Миколаїв, Полтаву, Ніжин та Луцьк.

Переможці визначаються в номінаціях — «проза»: 1. Роман або повість; 2. Оповідання, новели; 3. Літературознавче дослідження, присвячене творчості Олесея Гончара, а нинішнього року вперше вручалася премія в номінації «поезія» (4).

У 2004 році в конкурсі на здобуття премії взяло участь кілька десятків претендентів. Це автори, чий вік не сягає 30 років, різні за творчою манерою і художніми уподобаннями. Отож, привітаймо і запам'ятаймо ці імена, відзначені дипломами та преміями:

Юрій Сичук (м. Луцьк) за повість «Час диявола»;

Літературно-інтелектуальне товариство «Скляна куля» за колективну збірку прози та поезії;

Тетяна Винник, м. Ніжин (у номінації «поезія»), за збірку поезій «Золотоноша».

Премію в номінації «літературознавче дослідження» журі вирішило розділити між **Оксаною Зелік** із Полтави та **Василем Бурлачком** із Запоріжжя. Вони представили праці: «Літературознавчі студії Олесея Гончара» та «Проявлення слова, Божої любові й людської совісті у творчості Олесея Гончара».

Учень київської школи № 281 **Роман Антропов** дістав нагороду від Всеукраїнського фонду історико-архітектурної спадщини імені Олесея Гончара.

Ще дві заохочувальні премії вручила Валентина Данилівна Гончар:

Романові Якубі з Києва за цикл оповідань;

Євгенію Фарщук з м. Вишневе за цикл поезій.

Лауреатів щиро привітали меценат Юрій Логуш та заслужений діяч мистецтв, поет Віктор Женченко, відомі письменники і громадські діячі.

• **Люба ВАСИЛЬКО**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Така вона, «Скляна куля»

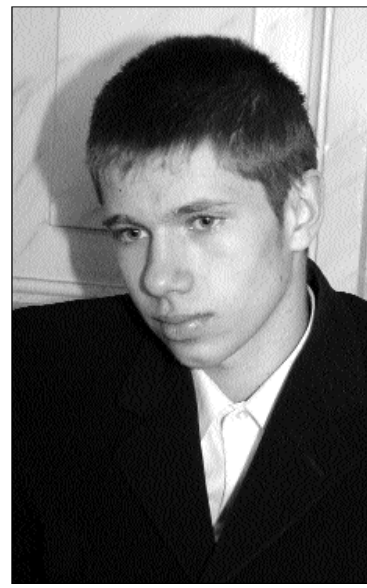
Тетяна Винник

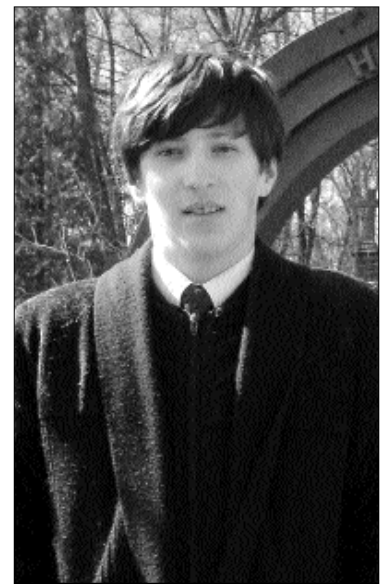
Юрій Сичук

Оксана Зелік

Василь Бурлачок

Роман Антропов

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

